

ΜΑΓΝΟΥ ΑΤΡΗΛΙΟΥ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ.

ΣΤΥΓΓΡΑΦΕΝ μὲν ΓΑΛΛΙΣΤΙ
τπο

ΘΩΜΑ τοῦ ΡΗΤΟΡΟΣ

καὶ γέλως τῆς Γαλλικῆς

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ.

ΜΕΓΑΦΡΑΣΘΕΝ ΔΕ

Τπδ

Τῆς * *

Ἐνί τέρπου καὶ πρόσαναπάνου, τῷ ἀπὸ^τ
πράξεως ποιηναικῆ, μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶ.
Ἐν κοινωνικῇ, σὺν μνήμῃ Θιν.

Μαρ. Ἀντων. τῶν εἰς ἔκυρα βιβλ. 5. 7.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΕΣ Κ. ΔΗΜΙΤΡΟΥ ΚΑΙ
Γ. Α. ΜΕΛΙΣΤΑΙΣ.

1835.

122795

ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΡΗΛΙΟΥ
ΕΓΚΩΜΙΟΝ.

ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΡΗΛΙΟΥ Ε Γ Κ Ω Μ Ι Ο Ν.

Συγγραφέν μὲν Γαλλικής
τύπο
ΘΩΜΑ τοῦ ΡΗΤΟΡΟΣ
καὶ μέλους τῆς Γαλλικῆς
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ.

Μεταφρασθέν δὲ ὑπὸ τῆς * * *

Ἐνί τέρπου καὶ προσαντπαύου, τῷ
ἀπὸ πρύξεως κοινωνικῆς μετάβασιν
ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, σὺν μηδὲν
Θεοῦ. Μαρ. Ἀντων. τῶν εἰς ἔχυτὸν βιβλ. 5. 7.

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Κ. ΔΗΜΙΟΥ ΚΑΙ
Γ. Α. ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ.

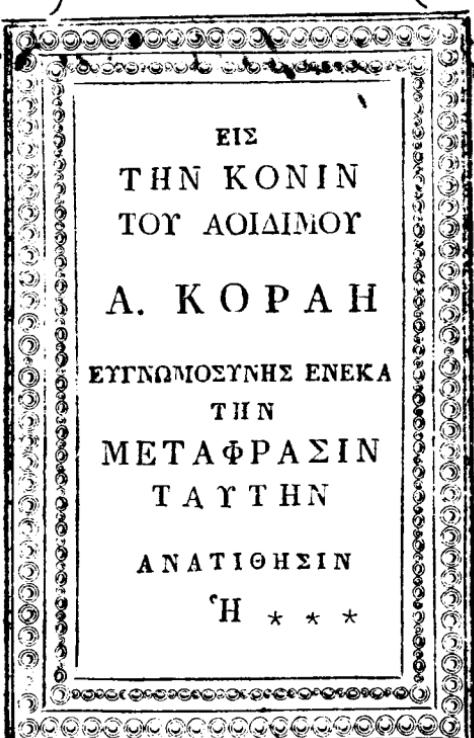
ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ ΘΕΑΤΡΟΝ

1835.

122795

Ευγνωμοσύνης Ενεκα

Μετριανός Αθηναϊδης ταύτη
μοι επέστρεψε
Α. Σπυράκης γράφει.

Φιλόμουσοι Ἐλληνίδες!

Κατὰ τὸ 1816, μὲ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίνου τὸ σύγγραμμα ἐξέδωκεν ὁ Ἀοιδικὸς Κοραῆς καὶ τὸ εἰς τὸν Φιλόσοφον τοῦτον Αὐτοκράτορα ὥπλο τοῦ Γάλλου Θωμᾶ, ρήτορος τῆς παρελθούσης ἐκαπονταετηρίδος, καὶ μέλους τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, γεγραμμένον ἐγκώμιον. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔλεγεν εἰς τὰ προλεγόμενά του, ἐπεθύμει νὰ τὸ ἰδῃ καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν μας μεταφρασμένον, διὰ τοῦτο πρὸ πολλοῦ μεταφρασθὲν, ἐξάλη εἰς τὸν Σεβάσμιον ἐκεῖνον Γηραιὸν, διὰ νὰ εὐχαριστῇ τοὺλύχιστον βλέπων, ὅτι οἱ περὶ Παιδείας λόγοι του ἐνέπνευσαν καὶ εἰς τὰς Ἑλληνίδας τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνθουσιασμόν. Ἄλλ' ἡ τὸ ἐγκώμιον τοῦτο μεταφράσασα, γνωρίζουσα ἐκ πείρας πόσον ἦτον δύσκολον εἰς αὐτὴν νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, καὶ ηὗεύρουσα τὸ ἀτελές τῆς Ἰδίας μεταφράσεως, ποτὲ δὲγ ἤδειλεν ἀποφασίσει νὰ τὴν ἐκδώσῃ διὰ τοῦ τύπου, ἐὰν δὲν εἶχε χρέος ίερὸν νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς τὸν σοφὸν ἐκεῖ-

νον" Αὐδρα, εἰς τὸν ὄποιον ἔχρεώτει καὶ τοῦ
Θαυμασοῦ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίνου συγγράμ-
ματος τὴν ἀποσολήν. "Οἱεν ἀφ' οὗ τὴν ἐθεώ-
ρησε καὶ δεύτερον, καὶ τὴν ἐδιώρθωσεν, ὅσον
ἡτον δυνατὸν εἰς αὐτὴν, τολμᾶν νὰ τὴν ἐκ-
δώσῃ ηδη διὰ τοῦ τύπου, καὶ νὰ τὴν ἀφιε-
ρώσῃ δὶ εὐγνωμοσύνην μόνην εἰς τὴν κόνιν τοῦ
Ἀριδίμου ἐκείνου Ἀνδρός. Ἄν δὲ καὶ ή ἀφιέ-
ρωσις αὕτη φανῆ ἀνοίκειος καὶ μικρὰ, ὡς πρὸς
τὸν ὄποιον ἔργεινε θεωρουμένη, καὶ ἀν εἰς τὴν
μετάφρασιν ἔμαιναν ἀκόμη ὅχι ὀλίγαι έλει-
φεις, ἐλπίζει ὅμως, ὅτι θέλουσιν ἀξιωθῆ συ-
γνώμης, καὶ ή διὰ τὴν τοιαύτην ἀφιέρωσιν
τόλμη της, καὶ αἱ εἰς τὴν μετάφρασιν μεί-
νασαι ἐλλείψεις της.

H * * *

ΜΑΡΚΟΥ ΑΤΡΗΛΙΟΥ

ΕΠΙΤΟΜΗ.

ΜΕΤΑ είκοσιετη βασιλείαν ἀπέθανεν εἰς Βιένναν ὁ Μάρκος, ὅτε εἰς τὸν κατὰ τῶν Γερμανῶν ἐνησχολεῖτο πόλεμον. Τὸ σῶμα του μετεκομίσθη εἰς Ρώμην, ὅπου εἰσῆλθεν ἀπὸ δάκρυα καὶ ἀπαργγόρητον τοῦ Δῆμου Ολιφύν περικυκλούμενον. Ἡ Γερουσία μελανοφοροῦσα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν τοῦ νεκροφόρου ἄρματος· ὁ Δῆμος καὶ ὁ ερατὸς τὸ συνάδευον· ὁ οὐίς του ἡκολούθει τὸ ἄρμα· καὶ ἡ ἐπιτέφριος πομπὴ ὥδεν βραδέως καὶ μὲ σιωπὴν. Αἴφυης γέρων τις, τὸ ἀνάζημα ἔχων ὑψηλὸν καὶ τὸ ἄθεος σεβάσμιον, ἐπροχώρησεν εἰς τὸν λαόν. "Ολοι ἐγνώσσαν, ὅτι ἡτον' Απολλάνιος ὁ Σταῖχος φρήσσαφος, τιμώμενος εἰς τὴν Ρώμην μεγάλως, καὶ πλέον δὲ τὴν ἀρετὴν, πυρὸς διὰ τὸ γῆρας του σεβόμενος· εἶχεν ὅλας τὰς αὐτῷ τῆς αἰφεσεώς του ἀρετάς· ἡτον δὲ καὶ διάβατος καὶ φίλος τοῦ Αλέξανδρου. Σταθεὶς λοιπὸν πλησίον τῆς σοφοῦ, τὴν εἶδε μὲ ὅμμα σκυθρωπὸν, καὶ παρευθὺς ὑψώσας τὴν φωνὴν εἶπεν,

"Ἐχάσατε, ὦ Ρωμαῖοι, ἓνα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, καὶ ἐγὼ ἓνα τῶν φίλων μου. Δὲν ἔρχομαι νὰ πενθήσω εἰς τὴν σποδόν του· μόνον εἰς τῶν κακῶν πρέπει νὰ χύνωνται δάκρυα· διότι πράξαντες τὸ κακὸν, δὲν δύνανται πλέον νὰ τὸ διορθώσωσιν. Ἄλλος δις εἴκεντα ἔτη ὑπῆρξεν ἐνάρετος, καὶ εἴκοσι κατὰ συγ-

A

χειαν ὥφέλει τοὺς ἀνθρώπους· δῖς εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ποτὲ δὲν ἐπλανήθη, καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ποτὲ δὲν ἔπεσεν εἰς ἐλάττωμα· δῖς διὰ παντὸς ἡτον ἀγαθὸς, δίκαιος, εὐεργετικὸς, μεγαλόδωρος, διὰ τί νὰ θρηνήται; Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ δικαιού πομπὴ, ὁ Θρησκευτικὸς, εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς πρὸς τὸ θύειον. Ον ἐπιειρεφούστης ἀρετῆς. Ας καθιερώσωμεν λοιπὸν τὴν ἡμέραν ταύτην μὲ τὰ πρὸς αὐτὸν ἐγκώμια. Δὲν ἔχει, ναὶ, χρείαν ἔπαινων η ἀρετή ἀλλὰ δικιας διέλουσιν εἰσθαι η πρὸς αὐτὴν τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν προσφορά. Συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας, διὰ τι ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τοὺς Θεούς· γέμοντες ἀπὸ τὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτῶν εὐεργεσίας, ἀν καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν πρὸς αὐτοὺς ἀνταμοιβάς, ἀναπέμπωμεν δικιας ὑμνους. Εἴτε εἰς αὐτὸ τὸ πέρας τῆς ἡλικίας μου, διηγούμενος τοῦ Μάρκου τὴν ζωὴν, νὰ τιμήσω ἵμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὰς τελευταίας τῆς ἐδικῆς μου σιγμάς! Σὺ δὲ, διάδοχε καὶ Τιέ του, ἀκούε τοῦ πατρός σου τὰς πράξεις καὶ τὰς ἀρετάς· μετ' ὀλίγον βασιλεύεις η δὲ κολακεία σὲ περιμένει διὰ νὰ σὲ διαφείρῃ. Φωνὴ ἐλευθέρα, τώρα μόνον τελευταῖον ισως, ἔρχεται πρὸς σέ. Ο πατήρ σου, τὸ ηὗεύρεις μόνος, δὲν μὲ ἐσυνείθησεν ὡς δοῦλον νὰ διμιλῶ. Ἡγάπα τὴν ἀληθειαν καὶ η ἀληθεια ηδη κάμνει τὸ ἐγκώμιόν του. Εἴτε η αὐτὴ ὡσαύτως νὰ ἐκφωνήσῃ ποτὲ καὶ τὸ ἐδικόν συν.

· Ὁσάκις ἐγκωμιάζουσι τοὺς ἀποθανόντας,
ἀρχίζουσι κοινῶς σᾶπὸ τῶν προγόνων αὐτῶν
τὸν ἔπαινον, ὡς νὰ εἶχε χρείαν γενέαλογίας
ὅ μέγας ἀνθρώπος, καὶ ὡς νὰ ὑψοῦτο ὁ μὴ
ῶν τοιοῦτος διὰ τῆς μηδόλως πρὸς αὐτὸν ἀ-
ναφερομένης τιμῆς. Ἄς προσέχωμεν, ὅτι Ῥω-
μαῖοι, νὰ μὴν Μήριζωμεν τόσον τὴν ἀρετὴν,
ῶς εὐνομίζωμεν, ὅτι ἔχει χρείαν τῆς ἐκ τοῦ
γένους βοηθείας. Τῷ Καισάρῳ η οἰκογένεια
σᾶς ἔδωκε τέσσαρας τυράννους κατὰ συνέχει-
αν· ὁ δὲ πρῶτον ἀνθύωσας τὴν αὐτοκρατορί-
αν σας Βεσπασιανὸς ἦτον ἔγιονος ἐκαποντάρ-
χου.

Τοῦ Μάρκου ὁ πρόπταππος εἰς τὰς ὄχθας
τοῦ Τάγου γεννηθεὶς, ἔφερε πρὸς διάκρισιν
τῆς εὐγενείας του εἰς τὴν Ῥώμην ἀρετὰς, τὴν
ἀπλότητα καὶ τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα ἥθη, τὰ ὅ-
ποια τὴν σήμερον μόνον μακρὰν τῆς Ῥώμης
νὰ εῦρῃ τις δύναται. Αὕτη δὲ η κληρονομία
διεφυλάχθη εἰς τὴν οἰκίαν του· καὶ ἵδου τις
ὑπῆρξεν η ἀληθὴς τοῦ Μάρκου εὐγένεια. Ἡ-
τον, ναι, τοῦ Ἀνδριανοῦ συγίενης· ἀλλ’ ἐξοχά-
ζετο τὴν τοιαύτην τιμὴν, ἐπὸν ἦγαι τιμὴ, ὡς
μέριαν τῆς ἀρετῆς κίνδυνον. Ἡ Ἑλησαν, ναι, νὰ
τὸν δοξάσωσιν ὡς τοῦ Νουμᾶ ἀπόγονον· ἀλ-
λ’ ὑπῆρξεν ἴκανῶς γενναῖος, ὡς εὐ καταφρο-
νήσῃ τὴν τοιαύτην τῆς ἀλαζωνείας χίμαιραν·
καὶ ὅλην αὐτοῦ τὴν δόξαν εἰς μόνην τῆς δε-
καιοσύνης τὴν μέσησιν ἔβαλε.

*Ας εὐχαριστῶμεν τοὺς Θεοὺς, ὅτι κατ' ἄρχας δὲν ἔφάνη διὰ τὸν θρόνον διωρισμένος· διότι περισσοτέρας παρὸς σας ἀνύψωσε ψυχὰς, διέφθειρεν δὲ πέρτατος οὗτος τῶν ἀνθρώπων βαθύμος. Γεννηθεὶς δὲ διὰ νὰ ἦναι ἀπλοῦς πολίτης, ἔγεινε μέγας ἀνθρωπος. Ἐὰν ἐγεννᾶτο ἡγεμὼν, ἵσως ἥθελε συναριθμηθῆ μὲ τοὺς τυχόντας ἀνθρώπους.

*Όλα συνέτρεξαν νὰ τὸν μορφώσωσιν. Ἐλαβε κατ' ἄρχας τὴν πρώτην αὐτὴν ἀνατροφὴν, τὴν ὅποιαν οἱ πρόγονοί σας εἰς μεγάλην εἶχον ὑπόληψιν, καὶ ἥτις εἰς τὴν ψυχὴν σῶμα ὑγειὲς καὶ ρωμαλέον προετοιμάζει. Δὲν ἐχαυνώθη λοιπὸν ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεως διὰ τῆς πολυτελείας· δὲν τὸν περιεκύλωσαν παρευθὺς μὲ πλῆθος ἀνδραπόδων, οἵτινες καὶ τὰ παραμικρά του παρατηροῦντες νεύματα, ἥθελον νομίζειν ὡς μεγάλην τιμὴν, εἰς τὰς φαντασίας του νὰ ὑποτάσσωνται. Τὸν ἀφῆκαν νὰ καταλάβῃ, ὅτι εἶναι ἀνθρωπος· ἥ δὲ τοῦ ὑπομένειν ἔξις τὸ πρῶτον του ὑπῆρξε μάθημα. Ὁ δρόμος, ἥ πάλη, οἱ σρατιωτικοὶ χοροὶ ἔφερον τὸ πέρας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεών του. Ἐσκεπάζετο καὶ αὐτὸς μὲ κόνιν εἰς τὸ ἴδιον τοὺς Ἀρεως πεδίον, ὅπου ἐγυμνάσθησαν οἱ Σκιτίωνες, οἱ Μάριοι, καὶ οἱ Πομπήιοι. Σᾶς ἐνθυμίζω τὸ μέρος τοῦτο τῆς τοῦ Μάρκου ἀνατροφῆς, ὃ Πωμαῖοι· διότι ἥ ἀρρενικὴ αὐτὴ ἀγωγὴ ἀρχίζει νὰ χάνεται

καὶ μεταξύ σας· μιμεῖσθε ἡδη τοὺς λαοὺς ἐκείνους τῆς Ἀσίας, εἰς τοὺς ὅποίους ἡ θηλυπρέπεια ἀχρειόνει ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεως τὸν ἄνθρωπον· αἱ δὲ ψυχαί σας, πρὶν γνωρίσωσιν ἑαυτὰς, ἀποχαυνοῦνται. Σᾶς οὖράζει, Ρωμαῖοι, ὅτις σᾶς κολακεύει· ἐγὼ δὲ λέγων τὴν ἀλήθειαν, τὸ πρὸς σᾶς δεικνύω σέοις μου.

Ἡ πρώτη αὕτη ἀγῶγὴ ἥθελε κατατάξει τὸν Μάρκον, ἀγαθὸν μόνον σφραγίστην· ὅθεν προστέθη καὶ τῶν διαφόρων γνώσεων ἡ μάθησις. Τοῦ Πλάτωνος ἡ γλῶσσα ἔγεινεν εἰς αὐτὸν τόσον οἰκειακὴ, ὃσον καὶ ἡ μητρικὴ του· ἡ εὐγλωττία τὸν ἐδίδαξε νὰ ὅμιλῃ εἰς τοὺς ἄνθρωπους· ἡ ἴσορία νὰ τοὺς κρίνῃ· καὶ τῶν νόμων ἡ μελέτη τοῦ ἐδείξεν ὅλων τῶν πολιτεῶν τὴν βάσιν καὶ τὸ Θεμέλιον. Διατρέξας ὅλας τὰς νομοθεσίας ἐσύγχρινεν δόλων τῶν ἐθνῶν τοὺς νόμους· δὲν ἀγετράφη λοιπὸν, ὡς οἱ κολακεύομενοι ἐνῷ ὀκόμη εἶναι ἀμαθεῖς καὶ ἀδύνατοι· καὶ χαμερπές σέβας δὲν ἐφοδήθη ποτὲ βεβιασμένως νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ. Ἀσκησις αὐστηρὸς μάλιστα καθυπέρβαλε τὴν νηπιότητά του εἰς διαφόρους πόνους· καὶ συγίενης τοῦ ἡγεμόνος τοῦ κόσμου, ἡναγκάσθη νὰ παιδευθῇ ὡς ὁ κατώτατος πολίτης.

Οὗτως ἥρχιζε νὰ μορφοῦται ὁ ἡγεμὼν, ὅτις ἔμελλε νὰ σᾶς διοικῇ· τῶν ἡθῶν ὅμιως ἡ ἀγῶγὴ, ἥτις τελειοποιοῦσα τὸν ἄνθρωπον, ἔκτελει τὸ ὄντως αὐτοῦ μεγαλεῖον, ἐτελειοποί-

πετε καὶ τὸν Μάρκον. Ὡς τοιαύτη ἀγωγὴ ἦρχιτε μὲ αὐτὴν τὴν γέννησίν του· ἡ λιτότης, ἡ ἐλαφότης, ἡ φιλία, ἵδοι τὰ πρῶτα ἀντικείμενα, τὰ δποῖα εἶδεν ἔξερχόμενος ἀπὸ τὰ σπάργανα. Ἀλλὰ τί λέγω; Τὸν ἀπέσπασαν εὗμες ἀπὸ τὴν Ῥώμην καὶ ἀπὸ τὴν αὐλὴν, φοβηθέντες δια αὐτὸν τὸ τοιοῦτο ὀλέθριον θέαμα. Καὶ πῶς εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου δῆλα τὰ ἐλαττώματα ἀπὸ αὐτὰ τοῦ κόσμου τὰ πέρατα συναθροίζονται, ἢτον δυνατὸν αὐτῆρα καὶ, καθηρὰ νὰ μορφωθῇ ἕψη; Ἡθελε μάθει ποτὲ νὰ καταπατῇ τὴν πολυτέλειαν, ὅπου αὐτὴ διαφείρει ἔως καὶ τὴν ἴδιαν πτωχείαν; Νὰ καταφρονῇ τὸν πλοῦτον, ὅπου αὐτὸς εἶναι τὸ μέτρον τῆς τιμῆς; Νὰ ἥναι φιλάνθρωπος, ὅπου ὁ δυνατὸς καταθλίβει τὸν ἀδύνατον; Νὰ ἔχῃ ἡθη, ὅπου τὰ ἐλαττώματα ἡφάνισαν καὶ αὐτὴν τὴν αἰδώ; Οἱ Θεοὶ, τῆς αὐτοκρατορίας σας προσάται, ἥρπασαν τὸν Μάρκον ἀπὸ τὸν τοιοῦτον κίνδυνον. Ὁ πατήρ του τὸν μετέφερε τριῶν ἑτῶν εἰς τόπον, ὅπου ἔδιλθη ὡς παρακαταθήκη ὑπὸ τῶν ἡθῶν τὴν φύλαξιν. Μακρὰν τῆς Ῥώμης, ἐμαθε νὰ κάμη ποτὲ τὴν εὐτυχίαν τῆς Ῥώμης. Μακρὰν τῆς αὐλῆς, ἔγενεν ἀξιος νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν διὰ νὰ κυθερνᾶ.

Ο φλάργυρος κληρονόμος ἀναλογίζεται μὲ ἥδονὴν, ὅσοι τοῦ διέδωκαν θυσαυρούς· ὁ δὲ Μάρκος, πλέον ἥλικιωμένος, ἥριθμει εὐχαρί-

τως, εἰς δόσους κατὰ τὴν νηπιότητά του ἔγρεώ-
σει τὸ παραδειγμα μῆς μόνης ἀρετῆς. Ὁ πα-
τήρ μου, ἐλεγε, μὲ ἐδίδαξε νὰ μὴν ἔχω τίπο-
τε χαῦνον, μήτε θηλυπρεπές· ή μήπορ μου,
νὰ ἀποφεύγω καὶ αὐτὴν τῆς κακίας τὴν ἐν-
νοιαν· δὲ πάππος μου, νὰ τίμαι εὐεργετικός· δὲ
ἀδελφός μου, νὰ πρέπητι παντὸς ἄλλου τὴν
ἀληθειαν. Ἰδοὺ περὶ τίνων εὐχαριστεῖ, ὡς Πο-
μαῖαι, τοὺς Θεοὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιόλιου
του, ὃπου δλα τῆς καρδίας του ἔθαλε τὰ σ-
εθήματα. Παρευθὺς διδάσκαλοι τὸν ἐδίδαξαν
δλα τῶν ἀνθρώπων τὰ καθήκοντα, ὅλλα πράτ-
τοντες αὐτὰ καὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἐλεγον πρὸς τί-
τον, Ἀγάπα τοὺς δυσυγεῖς· ὅλλα σὺνεκούσιαν
αὐτοὺς ἐμπροσθέντου. Κανεῖς δὲν ἐλεγε. Γε-
νοῦν δέξιος νὰ ἔχῃς φίλους· ὅλι· εἶδεν ἔνα τῶν
διδάσκαλων του θυσιάζοντα δλην αὐτοῦ τὴν
περιουσίαν διὰ τὸν δυσυχῆ φίλον του. Εἶδον
καὶ ἐγὼ πολεμισήν, δέξις διὰ νὰ τὸν διδάξῃ
ἀνδρείας μαθήματα, ἐδειξεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀ-
πὸ πληγῆς σκεπασμένον σῆθος του. Κατὰ τὸν
αὐτὸν τρύπον τὸν ἐδιῆσκον τὸ πρᾶον, τὸ με-
γαλύψυχον, τὸ δίκαιον καὶ τὸ εἰς τοὺς σκο-
ποὺς αὐτοῦ σαθεράν. Ἐλαδον καὶ ἐγὼ τὴν δό-
ξαν νὰ συναριθμηθῶ μὲ τοὺς ἐνδίξους ἐκείνους
διδασκάλους του. Καλεσθεὶς εἰς τὴν Ρώμην
ἀπ’ αὐτὰ τῆς Ἑλλάδος τὰ πέρατα, καὶ ἐπε-
φορτισθεὶς νὰ τὸν διδάσκω, διωρίσθη γε νὰ ἑ-
πάγω εἰς τὰ βασίλεια. Εὰν ητον ἀπλῶς μό-

νον πολίτης, ήθελον βέβαια εύθὺς ὑπάγει· ἀλλ᾽ ἐξοχάσθη, ὅτι τὸ πρῶτον μου πρὸς τὸν ἡγεμόνα μάθημα, ἐπρεπε νὰ ἦναι τὸ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ισότητος· ὅθεν ἐπρόσμεινα νὰ ἔλθῃ ἐκεῖνος εἰς τὴν κατοικίαν μου. Συγχώροσύνη μοι, ὁ Μάρκε· διότι σὲ ἐνήμιζον τότε ως τὸν τυχόντα ἡγεμόνα· παρευθὺς ὅμως σὲ ἐγνώρισα· καὶ ἐκῷ μοῦ ἐζήτεις μαθήματα, ἵνα πολλάκις ἐδιδασκόμην πλησίον σου.

Μόλις παρήλλαξε τὴν νηπιότητα, καὶ ὁ ἐνθυσιασμὸς τῆς ἀρετῆς ἥτον ἤδη εἰς τὴν καρδίαν του. Κατὰ τὸ δωδέκατον τῆς ἡλικίας του ἔτος, ἀφιερώθη εἰς τὴν πλέον αὐτηρὰν ζωὴν· κατὰ τὸ δέκατον πέμπτον, ἀφῆκεν εἰς τὴν μόνην ἀδελφὴν του, ὅλην τοῦ πατρὸς τοῦ τὴν περιουσίαν· κατὰ δὲ τὸ δέκατον ἔθδομον, υἱοθετήθη παρὰ τοῦ Ἀντωνίου· καὶ (λέγω ὅτι μὲ τοὺς ὄφια λιμούς μου εἶδον) ἐκλαυσεν εἰς τὴν τοσαύτην ὑψώσιν. Ὡς ἡμέρα, ἥτις μετὰ τεσσαράκοντα ἤδη ἔτη είσαι ἀκόμη ἔμπροσθέν μου! Περιεπάτει εἰς τοὺς κήπους τῆς μητρός του, καὶ ἐγὼ ἥμην πλησίοντος ὁ λόγος ἥτον περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀγίου ποιού· καὶ τότε τοῦ ἔφερον τὴν ἀγίειλίαν τῆς ὑψώσεώς του· εἶδον τότε νὰ μεταβληθῇ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου του· καὶ ἐφάνη ὡραν ἕκανην σκυθρωπὸς καὶ ἀνίσυχος. Οἱ συγγενεῖς του ὅμως τὸν περιεκύκλουν μὲ ὑπερβάλλουσαν χαράν. Ἐκθαμβοὶ δὲ διὰ τὴν τοιαύτην ἀθυμίαν

του, τὸν ἐρωτήσαμεν τὴν αἰτίαν. Μὲ ἐρωτᾶτε, εἶπε; μετ' ὄλιγον βασιλεύω.

"Εκτότε ὁ Ἀυτωνῖος δὶ αὐτὸν ὑπῆρξε νέος διδάσκαλος, δῆις τὸν ἐδίδασκε τὰς πλέον ὑψηλὰς ἀρετάς. Τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων σεβόμενον, νόμοι ἀκμάζοντες, ἡ Ῥώμη ἡσυχος, ὁ κύριος ὅλος εὐτυχῆς, τοιαῦτα ἦσαν τὰ νέα μαθήματα, τὰ δοῦια ὁ Μάρκος εἴκοσιν ἔτη ἔμανθανε.

Τὰ μαθήματα ταῦτα ἦσαν βέβαια ἵκανα εἰς μόρφωσιν μεγάλου ἀνδρὸς, ἀλλ' ὅμεγας οὗτος ἀνὴρ ἔμελλε νὰ ἔχῃ καὶ χαρακτῆρα ἵκανὸν νὰ τὸν διακρίνῃ ἀπὸ ὅλους σας τοὺς αὐτοχρότορας· καὶ τοιοῦτον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μόνη ἡ φιλοσοφία. Εἰς τοῦτο τῆς φιλοσοφίας τὸ ὄνομα ἀναγκάζομαι νὰ ἐπαμείνω. Ποῖον εἶναι τὸ ὄνομα τοῦτο, ἴερὸν εἰς μερικοὺς αἰῶνας, μισητὸν εἰς ἄλλους· ὑπόθεσις ποτὲ μὲν τοῦ σεβυσμοῦ, ποτὲ δὲ τοῦ μίσους τῶν ἀνθρώπων· ὄνομα, τὸ δοῦιον κατεδίωξαν ὡς μαινόμενος ἡγεμόνες τινὲς, καὶ τὸ δοῦιον ἔδαλον ἀλλοι πλησίον αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου; Νὰ τολμήσω, Ῥωμαῖοι, νὰ ἐπαινέσω τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου τοσάκις οἱ φιλόσοφοι διεβλήθησαν, καὶ δθεν τοσάκις ἔξωρίσθησαν; Ἀπεδῶ, ἀπ' αὐτὰ τὰ ἱερὰ τείχη, εἰς κρημνοὺς καὶ εἰς ἐρήμους νήσους ἐφυγαδεύθημεν. Ἐδῶ τὰ βιβλία μας εἰς τὰς φλόγας διεφθάρησαν. Ἐδῶ ὑποκάτω εἰς τὰς ξίφη τὸ αἷμα μας ἐτρεξεν. Ἡ Εὐ-

ρώπη, ἢ Ἀσία, ἢ Ἀφρικὴ μᾶς εἴδον πλανωμένους καὶ φυγήδας, ζητοῦντας ἀσύλον εἰς αὐτὰ τῶν ἀγρίων θηρίων τὰ ὅντα, ἢ μεταξὺ φοιόνων καὶ λησῶν εἰς τὸ ἐργάζεσθαι καταδικασμένους, καὶ μὲ σλύπους φορτωμένους. (α) Καὶ τί λοιπόν! εἶναι ποτὲ ἡ φιλοσοφία ἔχθρα τῶν ἀνθρώπων καὶ μάτιξ τῶν διοικήσεων; Πιεσύσατε, ω̄ Ρωμαῖοι, Γηραιὸν, δῆις ὁγδοήκοντα ἥδη ἔτη μελετῆ τὴν ἀρετὴν καὶ προσπαθεῖ γὰρ τὴν πράττη. Ἡ φιλοσοφία εἶναι τέχνη τοῦ φωτίζειν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς βελτίωσιν αὐτῶν· εἶναι ἡ γενικὴ τῶν ἔθνων καὶ τῶν βασιλέων ἡθικὴ, εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν αἰώνιον ἀρμονίαν θεμελιωμένη. Θεωρήσατε τὸν τάφον τοῦτον· ἦτον σοφὸς καὶ οὐτος, τὸν ὅποιον στήμερον κλαίεται· ἡ φιλοσοφία ἐπὶ τοῦ θρόνου ἔκαμεν εἴκοσιν ἔτη τὴν εὐδαιμονίαν ὅλου τοῦ κόσμου. Σπογίζουσα τῶν ἔθνων τὰ δάκρυα, ἀναίρεσεν ὅλας τὰς κατ' αὐτῆς τῶν τυράννων διαβολάς.

(α) Μουσώνιος ᾿Ροΐφος περιέστος Στωίκος καὶ ἴππεὺς Ρωμαῖος, ἐκ τῆς Ρώμης ἐπὶ Νέρωνος εἰς τὴν νῆσον Γύαρου ἐξερισθεὶς, ἐπέβρηθη ἔπειτα ἀπ' αὐτὴν διὰ νὰ σκάπτῃ μεταξὺ τῶν καταδίκων εἰς τὸν ισθμὸν τῆς Κορίνθου. Τὸν εἶδεν εἰ τῶν φίλων του καὶ γνωρίσας σύτὸν ἔδειξε μεγάλην λύπην διὰ τὴν κατατάξειν του. Λυπεῖσσι, εἶπεν ὁ Φιλόσοφος, βλέπων με σκάπτοντα τὸν ισθμὸν πρὸς ὄφελος τῆς Ἑλλάδος; Ηθελες κάλλιον νὰ μὲ βλέπῃς φίλοντα, ἢ παιζόντα τὸν αὐλόν εἰς τὸ Θέατρον ὡς τὸν Νέρωνα; Οἱ κατὰ τῆς φιλοσοφίας ἐπὶ Νέρωνος διωγμοὶ ἔρχοστην πάλιν καὶ ἐπὶ τοῦ Δομιτιανοῦ.

Ἐξ αὐτῆς τῆς νηπιότητος ὁ αὐτοκράτωρ
σας ὑπῆρχεν ἐμπαθής δὲ αὐτήν. Δὲν ἐζήτησε
νὰ περιπλανᾶται εἰς γυώσεις ὡς πρὸς τὸν ἀν-
θρωπὸν ἀνωφελεῖς· ἀλλ' ἵδων παρευθὺς, ὅτι τῆς
φύσεως ἡ μελέτη ἦτον ὡς ἀλληλή σύνσοσ, με-
τέφερεν εἰς μόνα τὰ ἥθη ὅλην αὐτοῦ τὴν φι-
λοσοφίαν. Θεωρήσας δὲ κατ' ἀρχὰς τὰς περὶ
αὐτὸν διφόρους αἱρέσεις, διέκρινε μίαν μόνην,
ἥτις διδάσκουσα τὸν ἀνθρωπὸν ὑπὲρ ἐπούτον
γὰ ὑψοῦται, τοῦ ἀνεκάλυψε, διὰ νὰ εἰπῶ οὐ-
τῷ, νέον κόσμου, ὃπου ἥδονὴ καὶ πόνος μηδε-
νίζονται, ὃπου ἔχεσαν αἱ αἰσθήσεις ὅλην τὴν
ἐπὶ τῆς ψυχῆς αὐτῶν δύναμιν, ὃπου πτωχεῖα,
πλοῦτος, ζωὴ, θάνατος, εἶναι τὸ μηδὲν, καὶ
ὅπου μόνη ὑπάρχει ἡ ἀρετή. Ἡ φιλοσοφίας αὐ-
τῇ, ὡς Ῥωμαῖαι, σᾶς ἔδωκε τὸν Κύτωνα καὶ
τὸν Βροῦτον· αὐτὴ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐρειπίων
τῆς ἐλευθερίας τοὺς ὑπεράσπαξεν· ἐξαπλωθεῖ-
σα ἐπειτα ἐπολυπλασιάσθη καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν
ἱδίων τυράννων. Ἔγεινεν, ὡς φαίνεται, ἀνα-
γκαίᾳ διὰ τοὺς κατατεθλιμμένους προγόνους
σας, τῶν δοπίων ἡ ζωὴ ἀβέβαιος. ἦτον διὰ παν-
τὸς ὑπὸ τοῦ δεσποτισμοῦ τὴν ἀξίνην. Εἰς αὐ-
τὸν τοῦ αἰσχούς τὸν καιρὸν, αὐτὴ μόνη διε-
φύλαξε τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως τὴν ἀξιοπρέ-
πειαν, διδάσκουσα καὶ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν,
καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἀποθνήσκειν· καὶ ἐνῷ ἡ
τυραννία ἐταπείνονε τὰς ψυχὰς, αὐτὴ τὰς ὕ-
ψονε μὲ περισσοτέραν καὶ δύναμιν καὶ μεγα-

λειότητα. Ἡ ἀρρένική αὐτη φιλοσοφία ἔγειν
νεν ἐξ ἀρχῆς διὰ τὰς γενναίας μόνον ψυχάς.
Οθεν καὶ ὁ Μάρκος ἐδόθη μὲν ὄρμὴν εἰς αὐ-
τήν· ἔκτοτε δὲ ἐν μόνον ἔλαβε πάθος, τοῦ να
μορφωθῇ μὲ τὰς πλέον ἐργώδεις ἀρετάς. Ο, τι-
δήποτε συνήργει εἰς τὸν σκοπὸν του, ητον δι
αὐτὸν ως τοῦ οὐρανοῦ εὐεργεσία. Ἐσημείωσεν
ως εὐτυχεσέραν τῆς ζωῆς του, τὴν ἡμέραν τῆς
νηπιότητός του, καθ' ἣν ἤκουσε κατ' ἀρχὰς νὺ^ν
πέση λόγος περὶ τοῦ Κάτωνος. Διεφύλαξεν εὐ-
γνωμόνως τὰ ὄντατα ἐκείνων, ὅσοι ἔγειναν αἴ-
τιοι νὰ γνωρίση τὸν Βροῦτον καὶ τὸν Θρασέ-
αν. Εὔχαρισης τοὺς Θεούς διότι ἐδυνήθη νὰ
ἀναγνωσῃ τοῦ Ἐπικτήτου τὰς γνώμας. Ἡ δὲ
ψυχὴ του συνήπτετο μὲ τὰς πρὸ αὐτοῦ θαυ-
μαστὰς ἐκείνας ψυχῆς. Συναριθμήσατε με. ἔ-
λεγε, μεταξύ σας φωτίσατε τὸ πνεῦμα μου· ὑ-
ψώσατε τὰ φρονήματά μου· ἀς μάθω μόνον τὸ ἀ-
ληθὲς γὰρ ἀγαπῶ, καὶ μόνον τὸ δίκαιον νὰ
πράττω. Διὰ νὺν ερεώσῃ δὲ περισσότερον εἰς
τὴν καρδίαν του τὴν ἀρετὴν, ἡθέλησεν αὐτὸς
ὅ ἴδιος προχωρήσας ἔως εἰς τὴν πηγὴν τῶν κα-
θηκόντων του, νὸν δινακαλύψῃ, ἀν ἥτον τρό-
πος, τὸν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀληθῆ σκοπὸν τῆς
ψύσεως. Ἐδῶ προσφέρεται ἔμπροσθέν σας, ω
Ῥωμαῖοι, τῆς ψυχῆς τοῦ Μάρκου ἡ ἀνάπτυξις,
τῶν ἵδεων του ἡ σειρά, καὶ σὶ αρχαὶ, ἐπὶ τῶν
ὅποιων τὴν ἡθικὴν του ἐπειγόμενης ζωῆς. Ὁχι,
δένι θέλω προσφέρει ἐγὼ ταύτην τὴν εἰκόνα· μό-

κας του ὁ Μάρκος τὴν τοιαύτην κάμνει περιγραφήν. Θέλω σᾶς ἀναγνώσει τὸ σύγιραμμα, τὸ ὅποιον πρὸ τριάκοντα ἡδη ἐτῶν, μηδὲν ἀκόμη Αὐτοκράτωρ, μὲ τὰς ἴδιας του χειρας ἀσχεδίασεν. Ἰδοὺ Ἀπολλώνιε, ἔλεγε, λαός τὸ σύγιραμμα τοῦτο, καὶ ἐὰν ποτὲ ἀπὸ τοῦ ἴδια μου ἀπειρακρυθῶ φρονήματα, κάμε εἴμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν ὅλου τοῦ κόσμου νὰ ἐρυθριάσω. Σεῖς, ὦ Ρωμαίοι, καὶ σὺ νιέ του καὶ διαδοχε, θέλετε κρίνει, ἀν μὲ αὐτοὺς τὰς μεγάλας ἴδεας συνεμορφωσε τὴν ζωὴν του ὁ Μάρκος, καὶ ἀν ποτὲ ἀπὸ τὸ σχέδιον ἀπειρακρύθη, τὸ ὅποιον ἐνόμισεν, δτι εἰς αὐτὴν ἀναγνώσκει τὴν φύσιν.

Ο Φιλόσοφος ἐδῶ ἐξάθη δλίγον. τὸ ἀναρίθμητὸν πλῆθος τῶν ἀκούοντων πολιτῶν συνεσφίγγει διὰ νὰ τὸν ἀκούσῃ πλησιέσερον· τὴν δὲ μεγάλην αὐτὴν κίνησιν διεδέχθη ἄκρα σιωπῆ. Μόνος μεταξὺ τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ λαοῦ, δινέας Αὐτοκράτωρ ἡτον ἀνήσυχος καὶ σκεπτικός. Ο δὲ Ἀπολλώνιος τὴν μίαν χεῖρα Θεμένην ἔχων ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐκράτει μὲ τὴν ἄλλην, δι αὐτῆς τοῦ Μάρκου τῆς χειρὸς γιγραμμένων χάρτην ἀναλαβὼν δὲ τὸν λόγον, ἀνέγνωσε τὰ ἀκόλουθα.

Διάλεξις Μάρκου Αὔρηλου πρὸς ἐπιτόν. *)
« Εἰς καιρὸν νυκτὸς μελετῶν, ἐζήτουν εἰς

(*) Εἶναι γνωσθὲν, δτι ὁ Μάρκος ἀφῆκε σύγιραμμά ἐπιγραφόμενον, τῶν εἰς ἐαυτὸν βιβλία τέ. σύγιραμμα, τὸ ὅποιον πνέει τὴν ὑψηλοτέραν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καθαρωτέραν θεολογίαν καὶ τὸν ὅποιού εἰδῶ ἐλέγθη μόνον η ἔννοια.

τὸ συνίσαται τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἐπὶ τίνος θεμα-
λιωτην τὴ δίκαιον. Μάρκε, εἰς ἐμαυτὸν ἔλε-
γον, ἐώς τώρα νπῆρξας ἐνάρετος, η τούλαχι-
τον ηθέλησας να ἦσαι ἀλλὰ τίς σὲ ἐγίναται,
ὅτι τὸν αὐτὸν σκοπὸν θέλεις ἔχει διὰ παντός;
τίς σὲ εἶπε δὲ, ὅτι η παρὸν σου ὀνομαζόμενη
ἀρετὴ, εἶναι τῷντι ἀρετή; Τρομάζεις διὰ τὴν
ἀμφιβολίαν ταύτην, ὑπεφάσισα νὰ ἀναδῶ ἀνη-
τον δυνατὸν, ἐώς εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς, διὰ
νοὶ βεβαιωθῶ ὁ ἴδιος ἐγὼ, καὶ νὰ γνωρίσω τὸν
δρόμον, τὸν ὄποιον ὁ ἀνθρωπὸς νὰ ἀκολουθῇ
χρεωτεῖ. Καὶ ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος ἦσαν εἰς
τὰς σκέψεις μου κατάλληλα. Ἡ νῦξ ἡτον βα-
θεῖα καὶ γαλήνιος. "Ολα τὰ περὶ ἐμὲ ἀνεπαύ-
οντο. "Ηκουον μόνον πλησίον του παλατίου
μου, τοῦ Τιθέρεως τὰ ὕδατα ὀλίγον κυνούμε-
να· ἀλλ' ὁ ἀδιάκοπος οὖτος καὶ ὑπόκωφος τῶν
ὑδάτων ρόχθος, ἐδούθει μάλιστα τὴν διάνοι-
άν μου· δθεν καὶ ἐδόθην ὅλος εἰς τὰς ἐπομένας
μελέτας. »

« Διὰ νὰ μάθῃ τις, Τί ἐσιν ἀρετὴ, πρέπει
πρῶτον νὰ μάθῃ, Τί ἐσιν ἀνθρωπὸς. Τί εἶμαι
λοιπὸν ἐγώ; ηρώτησα ἐμαυτόν; "Ἐχω αἰσθή-
σεις, νοῦν, καὶ βούλησιν, καὶ εἶμαι τρόπον τι-
νὰ ἐρρίμμένος, ὡς ἐπυγεν, ἀπὸ μόρατον χει-
ρα εἰς τῆς γῆς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἀλλού πόθεν
προέρχομαι· καὶ τίς ἐδῶ μὲ ἔθαιλε; Διὰ νὰ ἀ-
ποκριθῶ, ὑπεγρεώθην νὰ ἐξέλθω τρόπον τι-
νὰ ἐμαυτοῦ, καὶ νὰ ἐρωτήσω αὐτὴν τὴν φύ-

τιν. Τότε οἱ ὄφθαλμοὶ μου περὶ ἐμὲ αὐτὸν περιεφέροντο· καὶ ἐγὼ ἔθεωρουν τὸ σύμπαν. Βλέπων τὸ ἀθροισμα τῶν ὄντων, ἐξ ὧν αὐτὸν σύκειται, αὐτοὺς τοὺς κόρμους εἰς τόσους κίτρους τεσσαρευμένους, καὶ ἐμαυτὸν, τόσον μικρὸν καὶ ἀνίσχυρον, εἰς γωνίαν τῆς γῆς ἔξηριζον, καὶ μηδὲ φαινόμενον κάνει εἰς τὸ ἀπειρον τοῦτο διάτημα, ὅλίγον ἐμικρούχησσα. Καὶ τί λοιπόν! ἔλεγον εἰς ἐμαυτὸν, εἴμαι ἐγὼ τί εἰς τὴν φύσιν; Τότε ἡ ἀνάμνησις τοῦ νοές μου ἐμβύχωθη παρεύθυς. Μάρκε, εἶπον, εἶναι ἀδύνατον νὰ χαθῇ μεταξὺ τῶν ἀλλών ὁ τιθήποτε ἐννοεῖ. Τότε ἔξτροφούθησα τοὺς ἀρεύνας μου, καὶ παρατηρῶν πάντα, ἥρεύνησα τὸν δρόμον τοῦ σύμπαντος. Ἐμεινα ἔκθαμβος διὰ τὴν ἀρμονίαν, τὴν διποίαν πανταχοῦ ἔολεπον. Εἶδον, ὅτι εἰς τοὺς οὐρανοὺς, εἰς τὴν γῆν, πάντα τὰ ὄντα ἀμοιβαίως βοηθοῦνται. Τὸ πᾶν, ἔλεγον, εἶναι λοιπὸν ἀπειρόντι δλον, τοῦ ὑποίου τὰ μέρη πάντα συνδιατίθενται. Τὸ μέγεθος καὶ ἡ ἀπλότης τῆς ἴδεας ταύτης ἀνύψωσε τὴν ψυχὴν μου· αὐτὴ δὲ ἡ ἀρμονία ἔκαμεν εὐθὺς εἰς ἐμὲ νὰ γεννηθῇ ἡ ἀναγκαία ἴδεα μιᾶς μόνης αἰτίας. Διὰ νὴ ἐνωθῶσι τοσαῦτα μέσα καὶ τοσαῦτα κεχωρισμένα ὄντα, καὶ ἐκ τούτων νὰ μορφωθῇ τρόπον τινὰ ἐν μόνον· Όν, εἶναι ἀνάγκη νοούσῃς τινὸς ὑγῆς Ταίτην ὠνόμασα ψυχὴν γενικὴν*)

(*) Ήλεγετεις εἰώ ὁ Μάρκος ὁμιλῶν κατὰ τῶν ζωῶν τὸ σύνημα. Ἡλέγεται αὐτὸν τῆς αἰφέσεως ταύτης τὰς ἀρχὰς, αἰτίας, διὰ διον του εὑρίσκονται τα ευγέραμμα.

ταύτην ὀνόμασα Θεόν. Εἰς τοῦτο τῆς θεότητος τὸ ὄνομα γέσθαί θην θρησκευτικὴν τινὰ συγκίνησιν καὶ τὸ σύμπαν ἐφάνη μοι τότε ὡς πράγμα ἱερόν. Εὑρὼν λοιπὸν σημείον ἐπισηριγμοῦ, ζημεινα εἰς αὐτό ὅθεν ἀπέδωκα εἰς ταύτην τὴν αἰτίαν ὅλα τὰ ἀποτελέσματα. Εἶδον δὲ αὐτὴν ἐχύραξεν, εἰς ὃσα ὑπάρχουσι, τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐνότητος. Αὐτὴν ἔδωκεν εἰς τὰ ἀπειράριθμα ταῦτα αἰσθητικὰ καὶ ἀναίσθητα ὄντα τῆς ἐνώσεως αὐτῶν τὸν νόμον, διὰ νὰ συντείνωσιν ἐνταυτῷ καὶ εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, καὶ εἰς τὴν ἀρμονίαν τοῦ δλου. Ἀλλ᾽ εἰς τὰ νοητικὰ μάλιστα ὄντα μ' ἐφάνη, δὲτι δὲ πρῶτος οὗτος νόμος μὲ περισσοτέρουν ἐνεργεῖ δύναμιν. Οἱ ἀνθρώποι δὲ ἐμφύτου τινὸς δρμῆς ζητοῦνται καὶ ἔλκονται. Εἰς μάτην τὸ σύμφερόν καὶ τὰ πάθη τοὺς διαιροῦσι· δύναμίς τις ἴσχυροτέρα τοὺς προσεγγίζει. Τὸ νοητικὸν δὲ φαίνεται παρηγημένον καὶ μεμονωμένον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ αἰσθητοῦ σύμπαντος· ὅθεν καὶ δὲ νοῦς ἔχει χρεῖαν τῆς κοινωνίας ἀλλοι νοός. Ἐτέρα τις λοιπὸν σειρὰ ἰδεῶν ἐπαρουσιάσθη ἐμπροσθέν μου· καὶ αὐτὴν ὑπῆρξεν ἡ τῶν διαφέρων χρειών. Εθεώρησα τελευταῖον τοὺς ἀνθρώπους σφιγκτότερον ἀκόμη ἦνωμένους. Διὰ δὲ τὰς ψυχὰς, ἔλεγον, εἶναι ἐν μόνον λογικὸν, καθὼς καὶ δὲ ὅλα τὰ αἰσθητὰ ὄντα ἐν μόνον φῶς. Εὰν λοιπὸν ἦναι ἐν μόνον λογικὸν, πρέπει νὰ ἦναι καὶ εἰς μόνος νόμος· ὅθεν ὅλων τῶν τόπων καὶ

ὅλων τῶν αἰώνων οἱ ἀνθρωποι εἰς τὴν αὐτὴν νομοθεσίαν πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται, ὅντες τρόπον τινὰ ὄλοι συμπολῖται τῆς αὐτῆς πόλεως· η πόλις αὗτη εἶναι τὸ σύμπαν. Νομίσας τότε, ὅτι ἔβλεπον πάπτοντα περὶ ἐμαυτὸν τὰ διαχωρίζοντα τὰ ἔθνη περιφράγματα, μίαν μόνην εἶδον εἰς ὄλην τὴν γῆν οἰκογένειαν καὶ ἓνα μόνον λαόν. »

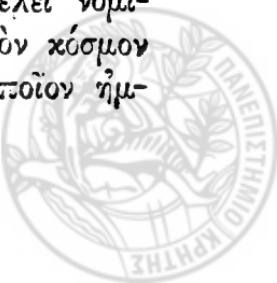
« Ἐφθασα τελευταῖνον νὰ καταλάθω, ὅτι ἐκ φύσεως οἱ ἀνθρωποι εἶναι κοινωνικοί. Ἐκτοτε δὲ ἐθεώρουν ἐμάυτὸν ὑπὸ διπλῆν τινα σχέσιν· καὶ ὡς ἀδύνατον δηλ. τοῦ παντὸς μέρος, εἰς τὸ ὄλον αὐτὸν καταβεβυθισμένον, καὶ ἀπὸ τὴν γενικὴν τῶν ὄντων κίνησιν παρασύρμενον· καὶ ὡς μέρος, ἀπ' αὐτὸν τὸ ἀπειρον ὄλον κεχωρισμένον, καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους διὰ μερικωτέρου ἄλλου δεσμοῦ συνδεδεμένον. Ως μέρος λοιπὸν τοῦ πάντος, Μάρκε, πρέπει νὰ δέχεσαι χωρὶς γογγούσμοῦ ὁ, τιδήποτε ἐκ τῆς γενικῆς τῶν ὄντων τάξεως προέρχεται· καὶ ἐκ τούτου γεννᾶται, καὶ τὸ εἰς τὰς δυσυχίας ειθερὸν, καὶ ἡ ἀνδρεία, ἥτις εἶγαι τῆς γενναίας τῷόντι ψυχῆς ὑποταγή. Ως δὲ μέρος τῆς τῶν ἀνθρώπων κοινωνίας, πρέπει νὰ πράττῃ πᾶν τὸ εἰς τὸν ἀνθρώπον ὡφέλιμον. Ὁθεν προέρχονται ὄλα τοῦ φίλου, τοῦ συζύγου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ συμπολίτου τὰ καθήκοντά. Νὰ ὑποφέρῃς ὅ, τι ἡ φύσις τοῦ παντὸς σὲ διορίζει, νὰ πράττῃς δὲ ὅ, τι ἡ τοῦ ἀν-

θρώπου φύσις ἀπαιτεῖ· ίδου τοῦ βίου σου οἱ δύω κανόνες. Γκωρίσας τότε, τί ἡτον ἀρετὴ, δὲν ἐφοβήθην εἰς τὸ ἔξῆς νὰ ἀποπλανηθῶ. »

Ἐδῶ ὁ Ἀπολλώνιος διεκόφας τὸν λόγον του, κατεύθυνεν αὐτὸν πρὸς τοῦ Μάρκου τὸν υἱόν. Αὔτοχράτορ, ἐφωνᾶς, ὁ, τι πρὸ μικροῦ ἡκουσας, εἰς ὅλους προσιδιάζοντοὺς ἀνθρώπους, δύναται νὰ ἔναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἐπεκτήτου, ὡς καὶ ἡ τοῦ πατρός σου. Ὡ, τι δὲ ἔπειται, πρὸς τὲ μόνον ἀνεφερόμενον, εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ ἡγεμόνος καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι τοῦ βασιλεύειν θέλουσι καταστῆ ἄξιοι· εἴθε ἡ τοιαύτη φιλοσοφία νὰ γείνη καὶ ιδική σου! « Ακουσε τὸν προκάτοχον καὶ πιστέρα σου. Μετὰ δὲ τοὺς λόγους τούτους ἐπανέλαβεν ὁ Ἀπολλώνιος σύτω.

« Τότε παρευθὺς ὅλας μου τὰς ιδέας εἰς ἐμαυτὸν συναθροίσας, ἡθέλησα νὰ ἐφαρμόσω τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ εἰς τὴν ιδίαν μου διαγωγήν. Ἐγκώρισα τίς ἡτον ὁ τόπος μου εἰς ὅλον τὸν κόσμον· παρετήρησα τίς ἡτον αὐτὸς ὡς πρὸς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων· εἴδον μὲ φρίκην, ὅτι κατεῖχον τοῦ ἡγεμόνος τὸν βαθμόν. Έαν, Μάρκε, ὑπῆρχες καὶ σὺ εἰς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, ἡθελες ἀποκριθῆ μόνον περὶ σεαυτοῦ εἰς τὴν φύσιν. Ἀλλὰ μυριάδες θέλουσι ποτὲ σοῦ ὑπακούει· ὁ δὲ βαθμὸς τῆς εὐδαιμονίας, τὸν δποῖον ἐκαίσος νὰ ἀπολαμβάνῃ δύναται, εἶναι σημειωμένος. Ὡ, τι λοιπὸν λείψῃ ἀπ' αὐτὸν ἐξ αἰτίας σου, θέλει νομισθῆ σφάλμα σου. Έαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἡθελε χυθῆ ἐν μόνον δάκρυον τὸ δποῖον ἡμ-

πόρεις νὰ προλάβῃς, εἶσαι σὺ δὲ αὐτὸς ἔνοχος.
Τότε ἡ φύσις ὀργισθεῖσα θέλει σὲ εἰπεῖ. Ἐγὼ
σὲ ἐπιβεύθην τὰ τέκνα μου διὰ νὰ τὰ κατα-
σήσῃς εὐτυχῆ καὶ σὺ τί τὰ κατέσησας; Διὰ
τί η κούσα ἀναγεναγμοὺς ἐπὶ τῆς γῆς; Διὰ
τί ὑψώσων οἱ ἀνθρώποι τὰς χεῖρας των πρός
με, παρακαλοῦντες νὰ ἐλαττωσω τὰς ἡμέ-
ρας των; Διὰ τί ἔκλαυσεν ἡ μήτηρ διὰ τὸν
μόλις γεννηθέντα νιόν της; Διὰ τί ὁ παρέμοι
πρὸς τροφὴν τοῦ πτωχοῦ διορισθεὶς θερετικὸς
ἡρπάχθη ἀπ' αὐτὴν τὴν καλύδην του; Τί.
Σέλεις ἀποκριθῆ τότε; Τῶν ἀνθρώπων αἱ δυσυ-
χίαι θέλουσι τεθῆ ἐναντίον σου· καὶ φῆ παρ-
τηροῦσα σε δικαιοσύνη θέλει χαράξει τὸ ὄνο-
μά σου μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν κακῶν ἥ-
γειμόγων. »

Ολαδὸς ἐδῶ ἐκφαύγασε, ποτὲ, ποτὲ. χίλιαι φωναὶ ὑφώ-
θησαν ἐν ταυτῷ. ὁ μὲν ἐλεγει, Σὺ ὑπῆρξας πατήρ μας·
ὁ δὲ, Σὺ ποτὲ δὲν ὑπέφερες τοὺς καταδυνατεύοντας τὰ
λαόν· ἀλλος, Σὺ ἐλάφρωσας τὰς δυσυχίας μας· καὶ μυ-
ριάδες ἀνθρώπων ἔδων ἐνταῦθη, Ἡμεῖς σὲ εὐλογήσαμεν,
ἅμεις σὲ εὐλογοῦμεν. Ὡ σοφὲ, ὡ ἐπιεικῆ, ὡ δίκαιε Αὔτο-
κράτορ, δει ἵναι ἡ μνήμη σου ἀγία· δει ἵναι σεβαστὴ διά-
παντός! Θέλει εἰσθαι, ὑπέλαβεν ὁ Ἀπολλώνιος, καὶ θέ-
λει εἰσθαι εἰς αἰώνα τὸν ἀπαντα· ἀλλὰ τρομάζων αὐτὸς
ὁ ἴδιος δὲ ὅσα κακὰ νὰ προξενήσῃ ἡδύνατο, κατήντησε
γὰς μᾶς κατασήσῃ εὐτυχεῖς, καὶ νὰ ἀξιωθῇ τῶν ἐπὶ τοῦ
τάφου του ἀντηχασῶν τούτων φωνῶν. Ἀκούσατε ὅσα
αὐτὸς προσθέτει.

« Διὰ νὰ ἐμποδίσῃς τοῦ ὀνόματός σου τὴν

ἀτιμίαν, γνώρισε τὰ καθήκοντά σου· αὐτά
εἰς ὅλα τὸ ἔμνη ἀναφέρομεν, κατὰ πᾶσαν
σάναγενωνται ὥραν, καὶ κατὰ πᾶσαν σιγ-
μήν. Οἱ θύνατος μόνος τοῦ πολίτου τελείωνε
τὰ πρὸς αὐτὸν χρέη σου· η̄ δὲ γένησις ἐκά-
στος πολίτου εἰς γέαν σὲ καθυποβύλλει καθῆ-
κον. Χρεωτεῖς νὸ̄ ἐργάζεσαι τὴν ἡμέραν· διό-
τι διωρίσθη πρὸς ἐργασίαν εἰς τὸν ἀνθρώπον·
χρεωτεῖς συχνάκις νὰ ἀγρυπνῆς τὴν νύκτα·
διότι σύγρυπνες· καὶ η̄ κακία, ἐνῷ καιμάται ὁ
ἡγεμών. Εἶναι χρέος σου νὰ ὑπερασπίζεσαι
τὸν ἀδύνατον· εἴναι χρέος σου νὰ δεσμεύῃς
τὸν δυνατόν. Μὴ λέγε τί πλέον, Μάρκε, πε-
ρὶ ἀνέσεων· τότε θέλει εὑρεθῆ διά σὲ ἀναψυ-
χῇ, ὅταν δὲν εὑρεθῶσι πλέον μήτε δυσυχεῖς,
μήτε κακοῦργοι ἐπὶ τῆς γῆς. »

« Διὰ τὰ καθήκοντά μου ταῦτα φοβηθεῖς,
ηθέλησα νὰ μάθω, δσα εἰχον μέσα διὰ νὰ τὰ
ἐκπληρώσω· καὶ τότε ἐδιπλασιάσθη ὁ φόβος
μου. Εἶδον, ὅτι τὰ χρέη μου ήσαν ὑπὲρ ἀν-
θρώπον, αἱ δὲ δυνάμεις μου ἐνὸς μόνου ἀνθρώ-
που. Ἐπρεπε βέβαια, καὶ τοῦ ἡγεμόνος ὁ
δριταλμὸς νὰ δύναται αὐτὸ τὸ κατ' ἀπειρον
ἀπ' αὐτοῦ ἀπέχον διάσημα νὰ ἐνσγκαλίζεται
καὶ ὅλοι τῆς αὐτοκρατορίας τὸν οἱ τόποι εἰς
ἐν μόνον σημεῖον ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῦ νὸ συνα-
θροίζωνται· ἐπρεπεν ἀν ητον τρόπος, τὰ ὡτα
τοὺς ἀπὸ ὅλους τοὺς θρήνους ἐνταυτῷ, ὅλους
τοὺς ἀνασεναγμοὺς, ὅλας τὰς κραυγὰς τῶν

διπηκόων του να κροίκωνται. Ἐπρσπεν ή δυνάμεις του να ἔναι τόσον ταχεῖα, ὅσον καὶ η θέλησις, διὰ νὰ καταβάλῃ, καὶ νὰ πελεύ μῆ ἀκαταπαύσως ὅλας τὰς ἐναντίου τοῦ μονού νοῦ συμφέροντος ἀγωνιζομένας δυνάμεις. Ἀλλὰ τοῦ ἡγεμάνος τὰ ὄργανα εἶναι τόσον ἀδύνατα, ὅσον καὶ τοῦ τυχόντος ἀνθρώπου. Μεταξὺ σῶν καὶ τῆς ἀληθείας, Μύρκε, θέλουσιν εἰσθαι ἀδιαλείπτως ποταμοὶ, δροι, καὶ θάλασσαι· συχνάκις δὲ, ἀν καὶ μόνα τὰ τείχη τοῦ παλατίου σου θέλουσιν σὲ διαχωρίζει ἀπὸ τὴν ἀληθειαν, δὲν θέλει ὅμως δυνηθῆναι φθάση ἔως εἰς σέ. Θέλεις ναὶ· δανεισθῇ τῶν ἀλλων τὰς βοηθείας, ἀλλὰ θέλουσιν εἰσθαι ὀτελῆ ὡς πρὸς τὴν ἀσθένειάν σου μέσσα· διότι τὸ εἰς ἀλλούς βραχίονας ἐμπιτευθὲν ἔργον η ὁργοπορεῖ, η ταχύνεται, η διόλου μεταβάλλει σκοπόν. Τίποτε δὲν ἔκτελεῖται καθὼς τὸ γένοχόσθη ὁ ἡγεμών· τίποτε δὲν τοῦ λέγεται, ὡς ηθελε τὸ ἀκούσει αὐτὸς ὁ ἴδιος. «Τπερυφοῦσι τὰ ἀγαθὰ, σμικρύνουσι τὰ κακὰ, δικαιοῦσι τὴν ἀδικίαν ὁ δὲ ἡγεμών πάντοτε ἀσθενής, η ἀπατώμενος, πάντοτε εἰς τὴν ἀπίσιαν, η ἀπάτην τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ βλέπειν καὶ ἀκούειν διορισθέντων ὑποκείμενος, εὑρίσκεται ἀκαταπαύσως μεταξὺ τῆς ἀδυναμίας τοῦ γινώσκειν, καὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐνεργεῖν.»

«Ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν αἰσθήσεών μου ἐπέρασα εἰς τὴν τοῦ νοός μου, καὶ τὴν παρέλα-

Εαλον ἀκόμη μὲ τὰ ἴδια μου καθήκοντα· εἶδον, ὅτι διὰ νὰ διδικῶ καλῶς, η̄τον χρεία εἰς ἐμὲ θείου σχεδὸν νοὸς, δισις νὰ θεωρῇ παρευθὺς καὶ τῆς διοικήσεως ὅλας τὰς ἀρχὰς, καὶ τὴν αὐτῶν ἔφασιμογύνην· δισις μήτε ὑπὸ τῆς πατρίδος του μήτε ὑπὸ τοῦ αἰώνος του μήτε ὑπὸ τοῦ βαθμοῦ του νὰ κυριεύεται, δισις τὰ πάντα νὰ κρίνῃ κατ’ ἀληθείαν καὶ τίποτε κατὰ τὰς συνηθείας. Εἶναι λόιπὸν τοιοῦτο τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου; Εἶναι τοιοῦτο τὸ ἐδικάν μου; »

« Ἡρώτησα τελευταῖον ἐμαυτὸν, διὰ νὰ βεβαιωθῶ καὶ περὶ τῆς θελήσεως μου: Ἐρωτᾶς, ὁ Μάρκε, σεαυτὸν, ἐσύ, δ.τι σὲ περικυκλόνει δὲν κυριεύει τὴν ψυχὴν σου, διὰ νὰ τὴν διαφθείρῃ, η̄ νὰ τὴν ἀπατήσῃ; Τρέμε Μάρκε, (καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπολλώνιος προσήλωσεν ὅλιγον τοὺς ὄφθαλμούς του εἰς τὸν νέον αὐτοκράτορα) καὶ μάλιστα ὅταν εἰς τὸν θρόνον ἀναβῆς. Μυριάδες ἀνθρώπων θέλουσσε ζητήσει νὰ ἀποσπάσωσε τὴν θέλησίν σου, διὰ νὰ σὲ δώσωσι τὴν ἑαυτῶν θέλουσι βάλει εἰς τῶν γενναίων σου παθῶν τὸν τόπον, τὰ ἑαυτῶν ἀχρεῖα πάθη. Τί θέλεις γείνει τύτε; τὸ παίγνιον ὅλων. Θέλεις ὑπακούει, νομίζων, ὅτι δεσπόζεις· θέλεις ἔχει αὐτοκράτορος πολυτέλειαν, καὶ ἀνδραπόδου ψυχὴν. Ναὶ, δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν σου η̄ ψυχὴ σου· εἶναι εἰς τὰςχεῖρας τοῦ ἐπονειδίαν καὶ τολμηροῦ ἀνθρώπου, δισις θέλει νὰ τὴν κατακριτῇ. »

« Αἱ σκέψεις αὐταὶ μὲν ἔρριψαν σχεδὸν εἰς ἀπελπισίαν. Θεέ! ἐφώναξα, ἐπειδὴ καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τὸ δόποῖον εἰς τὴν γῆν ἔρριψας, εἶχε χρείαν νὰ διαιτηται, διά τί τοῦ ἔδωκας ἀνθρώπους μόνον νὰ βασιλεύωσιν εἰς αὐτό; Φιλάνθρωπον Ὄν, τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ τῶν ἴδιων ἐπικαλοῦμαι ἡγεμόνων· αὐτοὶ εἴναι παρὰ τοὺς λαοὺς πλέον ἀξιοθήνητοι· διότι τριμερώτερον εἴναι νὰ κάμνῃ παρὰ νὰ ὑποφέρῃ τις τὸ κακόν. Τότε ἐσοχάσθην, ἀν δὲν ἐπρεπε νὰ ἀφήσω τὴν κινδυνώδη ταύτην καὶ τρομερὰν ἔξουσίαν, καὶ ἀπεφάσισα σχεδὸν, νὰ, ἀπεφάσισα νὰ παριτήσω τὴν αὐτοκρατορίαν. »

Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες μὲν βαθεῖσιν ἥκουν σιωπὴν, ἐφάνησαν ἔντρομοι, ὡς νὰ ἐπαπειλοῦντο νὰ χάσωσι· τὸν ἔσωτῶν αὐτοκράτορα· ἐλησμόντος, διτὶ ὁ μέγας οὖτος ἀνὴρ δὲν ἦτον πλέον εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλὰ παρειθὺς ἢ τοιαύτη ἀπάτη ἡφανίσθη καὶ τότε, θῆθεν εἰπεῖ τις, διτὶ τὸν ἔχασαν καὶ δεύτερον. Εἰς ἵκείνην τὴν Θερυκώδη κίνησιν, ὅλαι πρὸς τὸν τάφον του ἔκλιναν· γυναῖκες, παιδία, γέροντες, ὅλαι πρὸς ἔκεινο τὸ μέρος ἔτρεξαν· ὅλων αἱ καρδίαι· ἐταράχθησαν, ὅλων οἱ ὄφθαλμοι· ἔχυνον δάκρυα. Θόρυβος συγκεχυμένος περιεπλανᾶτο ἐπάνω εἰς τὸ ἄπειρον ἔκεινο πλῆθος. Οἱ ἴδιοις Ἀπολλώνιοι ἐταράχθη· ἐπεσεν δὲν χάρτης ἐξ τῶν χειρῶν του, καὶ αὐτὸς ἐνηγκαλίσθη τὴν σωρὸν. Τὸ θέαμα τοῦ τεθλιψμένου τούτου Γηραιοῦ ἐφάνη, διτὶ ηὔξησε τὸν γενικὸν Θόρυβον· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν δὲ φυσισμὸς ἦλεττώθη. Οἱ Ἀπολλώνιοι ἀνυψώθη ὡς ἐξ

· ἐπιπνίων ἔξεοχόμενος, καὶ μὲν ὁ φθαλμὸν ἀκόμη ἐκτοῦ πόνου ἡμιπλανώμενον, ἀνέλαβε τὸν χάρτην καὶ ἔξηκα λογίθησεν οὕτω μὲν τετεφαγμένην φωνὴν.

«Δὲν ἐπέμεινα· ὅμως ἐπὶ πολὺ νὰ παρατήσω τὴν βασιλείαν· διότι εἶδον, ὅτι τῶν Θεῶν ἡ προσαγὴ μὲν ἐκάλει νὰ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα, καὶ ὅτι ἐπρεπε νὰ ὑπακούσω. Καὶ τί! ἐλεγον εἰς ἔμαυτὸν, τιμωροῦσι μὲν ἀναντον τὸν λειποτάκτην σρατιώτην, καὶ σὺ θέλεις λειποτακτήσει; Ἡ ἀνάγκη τάχα νὰ ἥσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐνάρετος σὲ κατατρομάζει; Ἔνομισα τότε, ὅτι ἀκούω μυσικήν τινα φωνὴν λέγουσαν. Ὁ, τι καὶ ἀν πράξης, θέλεις εἰσθαι πάντοτε ἀνθρωπος· ὀλλὰς εοχάζεσαι καλῶς εἰς ποῖον βαθμὸν τελειότητος ὁ ἀνθρωπος νὰ ὑψωθῇ δύναται; Ἰδὲ τὸ μεταξὺ Ἀντωνίου καὶ Νέρωνος διάσημα. Ἀνέλαβον τότε θάρρος· καὶ μὴ δυνάμενος νὰ μεγαλύνω τὰς αἰσθήσεις μου, ἀπεφάσισα νὰ ζητήσω τὰ μέσα νὰ μεγεθύνω τὴν ψυχήν μου, νὰ τελειοποιήσω δῆλο τὸ λογικόν μου, καὶ νὰ σερεώσω τὴν θέλησίν μου. Εὗρον λοιπὸν τὰ μέσα ταῦτα εἰς τὴν ἴδεαν τῶν καθηκόντων μου. Ὅταν ὁ θεὸς, Μάρκε, σὲ βάλλῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, σὲ κάμνει μέτοχον ἐν μέρει τῆς διοικήσεως τοῦ κόσμου. Διὰ νὰ διοικῆς λοιπὸν καλῶς, πρέπει νὰ λάτης τὸ πνεῦμα τοῦ ἴδιου Θεοῦ. Ἡψονε σεαυτὸν ἔως εἰς ἔκεινον μελέτα τὸ μέγα τοῦτο

Ον· ὥπαγε νὰ ἔξαντλης εἰς τὸν ἴδιόν του κόλπον, τῆς εὐταξίας καὶ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τὴν ἀγάπην· τοῦ παντὸς η ἀρμονία δὲς σὲ διδάσκῃ τὴν ἀριούσιαν τῆς αὐτοκρατορίας σου· καὶ τότε μὲν προλήψεις ὅλαι, καὶ τὰ κατακυριεύοντα τόσους ἐγχρώπους καὶ ηγεμόνας πάθη, θέλουσι μηδενισθῆ ὡς πρὸς τέ. Τίτε θέλεις βλέπει μόνον τὰ χρέη σου καὶ τὸν Θεὸν, τὸν ὄψισιν αὐτὸν Λόγον, ὃς εἰς πρέπει νὰ ἦναι τὸ πιράδειγμα καὶ ὁ νόμος σου. »

« Ἀλλ' η μόνη νὰ τὸν ἀκολουθῆς πανταχοῦ θέλησις δὲν ἔξαρκεῖ· διότι ἀνάγκη εἶναι καὶ η ἀπάτη νὰ μὴ σὲ πλανᾶ. Ἀρχίσας τότε νὰ ἀναθεωρῶ ὅλους μους τοὺς εοχασμοὺς, καὶ συγκρίνως ἔκάξην τῶν ἰδεῶν μου, μὲ τὴν αἰώνιον τοῦ ἀληθιῦς καὶ τοῦ δικαίου ἰδέαν, εἶδον, ὅτι ἀγαθὸν μόνον εἶναι, τὸ εἰς τὴν κοινωνίαν ἐπωφελὲς, καὶ τῇ εὐταξίᾳ σύμφωνον· καὶ κακὸν, τὸ εἰς ταῦτα ἀντιφερόμενον. Ἐξετύσας δὲ τὰ φυσικὰ κακὰ ἔμαθον, ὅτι αὐτὰ εἶναι τὸ ἀφευκτὸν τῶν νόμων τοῦ σύμπαντος ἀποτέλεσμα. Ἡθέλησα παρευθὺς νὰ μελετήσω καὶ τὰ περὶ τὸν πόνον. Ἡ νῦν ἦτον ἥδη προχωρημένη· η δὲ τοῦ ὄπνου χρεία κατεβάρυνε τὰ βλέφαρά μου· ἀντέσην ὀλίγον· ἀλλὰ τελευταῖον ἀναγκασθεὶς νὰ ἐνδώσω, ἀπεκοιμήθην· ἐνόμισα ὅμως, ὅτι κατ' αὐτὸν τοῦ ὄπνου μου τὸν χρόνον βλέπω ἐνύπνιον. Ἐφάνη, ὅτι ἐθεώρουν εἰς εὐρύχωρον σουλὶ πλῆθος

ευηθροίσμένων ἀγθρώπων, οἵτινες εἶχον ὅλοι μεγαλοπρεπές τι καὶ σεβάσμιον. Ἀν καὶ δὲν συνέζησα ποτὲ μὲν αὐτοὺς, ὁ χαρακτὴρ ὅμως αὐτῶν δὲν μοῦ ἦτον διόλου πλγνώρισος· ἐφαντάσθην, ὅτι ἐθεώρησα πολλάκις τοὺς αὐτῶν μάνηριάντας εἰς τὴν Ἄρμην. Ἐνῷ δὲ ἐπαρετήρουν ὅλους ἐνταυτῷ, φωνή τις τρομερᾶ· καὶ ἴχυρὰ ἀντήγησεν εἰς τὴν σοάν, Μάθετε τὴν καρτερίαν ὡς ἔνητοί. Παρευθὺς εἴδον ἔμπροσθεν ἐνὸς ἀναπτομένας φλόγας, καὶ αὐτὸν βάλλοντα ἐπόνω τὴν χείρα του. Ἐφερον εἰς ὄλλον τὸ κάνειον· καὶ αὐτὸς πιὼν ἔκαμε σπονδὴν εἰς τοὺς Θεούς. Ὁ τρίτος ὄρθιος ὡν πλησίον συντετριμμένου τῆς ἐλευθερίας ἀγάλματος, ἔδιάσαξεν εἰς ξαπέραν τῶν γειφῶν του βιβλίον· μὲν τὴν ἑτέραν δὲ ἥρπασε ξίφος, τοῦ ὅποίου ἔθλεπε τὴν ἀκωκήν. Πλέον μικρὰ διέκοινον ἀνθρωπὸν ὅλον γῆματωμένον, ἀλλὰ πιστὸν αὐτοὺς τοὺς δημίους του πλέον γαλήνιον καὶ ἀτάραγον· ἐτρεξα πρὸς αὐτὸν φωνᾶζων, Εἴται σὺ Ρέγουλε! Μή δυνηθεὶς ὅμως νὰ ἐποφέρω τὴν ζέαν τῶν δυσυχῶν του, ἐτρέψα εὐθὺς τὰ ὅμματά μου. Τότε εἶδον τὸν Φαθρίκον εἰς τὴν πτωχείαν, τὸν Σκιτίωνα εἰς τὴν ἔξορίαν ἀποθνήσκοντα, τὸν Ἐπίκτητον εἰς τὰς ὀλύσιους γράφοντα, τὸν Σένεκαν καὶ Θρασέαν τὰς φλέβας ἀνεωγμένας ἔχοντας, καὶ θλέποντας μὲν ἀτάραγον ὅμμα τὸ ἴδιον μῆμα ἐκχεόμενον. Γιπὸ τῶν μεγαλῶν τούτων ἀνδρῶν.

περικυκλωμένος, ἔχυνον δάκρουα· καὶ αὐτοὶ
ἐθύμησαν. Εἰς δὲ τούτων, ὁ Κάτων, πλη-
σιάσας πρὸς ἐμὲ, εἶπε. Μὴ κλαιέ διὰ μᾶς,
ἀλλὰ μιμοῦ· μάθε καὶ σὺ νὰ νικῆς τὸν πόνον.
Νε ἐφύνη ὅμως ἔτοιμος νὰ στρέψῃ ἐναντίον του
τὸν σιδηρον, τὸν ὃποῖον εἰς τὰς χεῖρας του ἔ-
φερεν· ηθέλησα νὰ τὸν ἐμποδίσω· ἔφριξα, καὶ
παρευθὺς ἔξυπνισα. Σκεφθεὶς τότε καλῶς τὸ ἐ-
νύπνιον τοῦτο, ἔμαθον, ὅτι τὰ νομιζόμενα ταῦτα
κακό, δὲν ἔχωσι ποτὲ δικαίωμα· νὰ διασείωσι
τὴν ἀνδρείαν μου· ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἥμαιν-
θρωπος, νὰ ὑπομένω, καὶ νὰ πράττω τὸ ἀγαθόν.»

‘Αλλ’ εἶναι, εἶπεν ὁ Ἀπολλώνιος, καὶ κακὰ πλέον
αἰσθαντικὰ καὶ πλησιέσερον τὴν ψυχὴν πληγόνοντα·
εἶναι· ἡ ἐγχρισία, ἡ ὕβρις, ἡ διεισιλὴ, καὶ ἐν γένει δὲν
τῶν κακούργων τὰ ἐλαττώματα, τὰ ὃποια μᾶς βασανί-
ζουσι, καὶ μᾶς ἐπιβαρύνουσιν. Ἐρωτᾷ λοιπὸν ἐκυρὸν ὁ
Μάρκος, ἐὰν οἱ τοιοῦτοι οὐτιδανοὶ καὶ σκληροὶ ἄνθρωποι
εἶναι ἄξιοι νὰ εὐεργετῶνται.

Φιλόσοφε, καὶ ἐγὼ, εἶπε μὲ αὐθάδειαν ὁ νέος Αὔτο-
κράτωρ, σὲ ἐρωτῶ τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν.

Αὔτοχρότορ, ἀπεκρίθη ὁ Ἀπολλώνιος, τώρχ σου ἀ-
ναγινώσκω τοῦ προκατόχου σου καὶ πατρὸς; τὴν ἀπό-
κρισιν. Ζυγιάζει αὐτὸς μὲ σιωπὴν, δσχ ὁ ἄνθρωπος εἰς
τὸν ἄνθρωπον προξενεῖ κακὰ, καὶ λέγει πρὸς ἐκυρόν.

«Τῶν πράξεών σου τὴν πηγὴν πρέτερον νὰ ἠ-
ναι εἰς τὴν ψυχὴν σου καὶ ὅχι εἰς θεῖν λοι-
πῶν τὴν ψυχὴν. Σὲ βλάπτουσι τοι μέλλεις;
Ο Θεὸς εἶναι νομοθέτης καὶ κριτής σου. Εὐ-

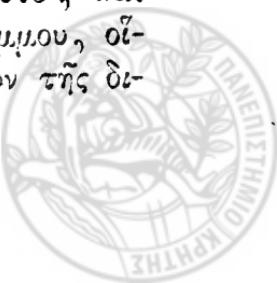

ρίσκονται κακοί! Σου εἶναι ἐπωφελεῖς· διότι
χωρὶς αὐτῶν ποίαν χρείαν εἶχες τῆς ὀρετῆς;
Παραπονεῖσαι διὰ τοὺς ὄχηρίσους! Μύμοῦ
τὴν φύσιν, ἥτις δίδει τὸ πᾶν εἰς τοὺς ὄνθρω-
πους μὴ προσμένουσά τι πιεῖ αὐτῶν. Ἄλλ'
ἥ ὑδρίες; Αὗτη ὄχρειόνει τὸν πράττοντα, καὶ
ὄχι τὸν αὐτὴν δεχόμενον. Καὶ ἥ διαβολή; Εὐ-
χαρίσει τοὺς Θεούς, ὅτι διὸ νὰ σὲ διαβάλω-
σιν οἱ ἔχθροί σου, ἐπρόερεξαν εἰς τὸ φεῦδος.
Ἡ δὲ καταισχύνη; Καὶ εἶναι ποτέ διὰ τὸν
θίκαιον καταισχύνη; »

Ἄπειράσισε λοιπὸν, ἐὰν ἦτον χρεία, νὰ φανῇ δυσά-
ρεσος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τοὺς χρησιμεύσῃ· συγ-
κατένευσε νὰ γείνῃ καὶ μισητὸς εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς
ἀφέλῃ.

Συγοστήσας τὰ κακά, ἡθέλησε νὰ ζυγοστήσῃ καὶ
τὰ ἀγαθά.

« Ἡρώτησα, ἐλεγεν, ἐμαυτὸν, Τί ἦτον ἥ
ὑπόληψίς· κραυγὴ, ἥτις καὶ ὑψοῦται καὶ ἀ-
τομήσκει εἰς μικρὰν τῆς γῆς γωνίαν. Καὶ
τῆς αὐλῆς οἱ ἐπαινοι; Τοῦ συμφέροντος εἰς
τὴν δύναμιν, ἥ τῆς χαμερπείας εἰς τὴν ὑπε-
ρηφανίαν προσφορά. Καὶ ἥ ἔξουσία; Τῶν δυ-
συχιῶν ἥ μεγαλητέρα διὰ τὸν μὴ ὄντα πάν-
των τῶν ὄνθρωπων ἐναρετώτερον. Καὶ ἥ ζω-
ή;... Εἰδέλι τότε, ὅπου ἐμελέτων, ὅργανον
ψάμμου, τὰς τοῦ δποίου μετρεῖται ὁρόνος.
Προστηλώμενος μὲν φθαλμός μου εἰς αὐτὸν, καὶ
πιερετήρουν τοὺς κόκκους τῆς ψάμμου, οἴ-
τινες πίπτοντες, τὰ μέρη ἐστημείονον τῆς δι-

αρκείας. Ὁ χρόνος τοῦ ἐδόθη, εἰπόν εἰς ἐμαυτὸν, ω̄ Μάρκε, διὰ νὰ ὠφελῆς τους αὐθιρώπους· τί ἔκαμες ἔως τώρα δὶ αὐτούς; Ἡ ζωὴ φεύγει, καὶ τὰ ἔτη κατακρημνηζόμενα πίπτουσιν, ω̄ς καὶ τῆς φάμμου οἱ κόκκοι, τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἀλλοῦ. Τρέχε, ἐπειδὴ ἐτέθης μεταξὺ δύω ἀδύσσων· τοῦ χρόνου δηλ. ὅσις σὲ προκατέλαβε, καὶ τοῦ χρόνου, ὅσις μέλλει νὰ σὲ ἀκολουθήσῃ. Μεταξὺ δὲ τούτων, ὁ βίος σου εἶναι ἐν μόνον σημεῖον· αἱ σημειωθῆ λοιπὸν διὰ τῶν ἀρετῶν σου. Ἐστο εὐεργετικὸς ἔχε τὴν ψυχὴν ἐλευθέραν, καταφρόνει τὸν θάνατον.»

Τοῦτον προφέρων τὸνίλογον (μὲ εἶπε συχνάκις ὁ ἴδιος) γέσθινθα τὴν ψύχην του ἐκθρύψον. Ἐσκέφθη ὀλίγον, καὶ πάλιν ἐξηκολούθησε.

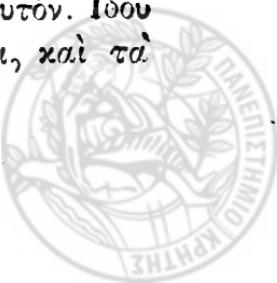
«Καὶ τί! ὁ θάνατος σὲ κατατρομάζει. Δελέ! τὸ ὀποθήσκειν εἶναι καὶ αὐτὸ ἐνέργεια τῆς ζωῆς, καὶ ἵτως η̄ εὐχολωτέρα. Ὁ θάνατος εἶναι τὸ τέλος τῶν ἀγώνων· εἶναι η̄ σιγμή, κατὰ τὴν δοπίαν νὸι εἰπῆς δύνασαι, Ὁ ἀρετή μου τελευταῖον εἶγαι κτῆμα μου· αὐτὸς θέλει σὲ ἐλευθερώσει ἐκ τοῦ μεγαλητέρου κινδύνου, τοῦ νὰ γείνῃς δηλ. κακός. Εἰσέβης Μάρκε, εἰς τὸ πλοῖον, ἀκολούθει τὸν δρόμον σου· καὶ ὅταν ἴδης προσεγγίζον τὸ τέλος, ἐκ τοῦ πλοίου ἐξελθὼν, εὐχαρίστει τους θεοὺς ἐπάνω εἰς τὴν ἀκτήν.»

Οὕτω διέτρεξε κατὰ συνέχειαν, ὃσα σγεδὸν κινοῦσι

καὶ ταράττουσι τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ μάθῃ νὰ τὰ κρήνη, καὶ νὰ συμμορφόνη καθ' ὅλα τὰς σκοπούς του μὲ τὰς σκοπούς τῆς φύσεως Προφυλαχθεῖς δὲ ἐναντίον τῶν προλήψεων, ἡθέλησε νὰ προφυλαχθῇ καὶ ἐναντίον τῶν ἔσωτοῦ αἰσθήσεων. Φαίνεται τῷ ἐντι, ὡς ἡγειδὸν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔσωτὸν πολεμεῖ, καὶ ὅτι αὐτὸς εἰς ἔσωτὸν ἀντίκειται. Τὸ λογικὸν μου κάμνει ὅλη μου τὴν δύναμιν· αἱ δὲ αἰσθήσεις μου, ὅλη μου τὴν ἀδύναμίαν. Τὸ πρῶτον μὲ ὑφόνες ἔως εἰς τὴν εὔτεξταν καὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τὰς ιδέας· αἱ δεύτεραι μὲ καταρέσουσι εἰς προσωπικοὺς συχρόνους, καὶ μὲ κάμνουσι νὰ καταβαίνω ἔως εἰς ἐμαυτόν. Καὶ εὕτω τὸ μὲν λογικόν μου μὲ ἐξευγενίζει, αἱ δὲ αἰσθήσεις μου μὲ ἐξευτελίζουσι. Διὰ νὰ καταστῇ λοιπὸν ἐλεύθερος ὁ πατήρ σου, ἡθέλησε νὰ τὰς ὑποδουλώσῃ· Ἐκτοτε δὲ εἰς ζωὴν ἀφιερώθει; αὐτηράν, εἶπεν εἰς ἔσωτὸν.

«Θέλω καταδημάσσει τὰ πάθη μου, καὶ μάλιστα τὸ τρομερώτερον πάντων, ως τὸ πλέον ἥδū, τὴν φιληδονίαν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ βίος εἶναι μάχη, πρέπει ἀκαταπαύσως νὰ ἀγωνίζωμαι· θέλω ἀποφύγει τὴν πολυτέλειαν· διότι παντάπασι χαυνῶνει τὴν ψυχήν· θέλω τὴν ἀποφύγει· διότι ἔχαντλεῖ τοὺς θησαυροὺς, διὰ νὰ εὑχαριστῇ τοῦ ἡγεμόνος τὰς φαντασίας. Θέλω ζῆ μὲ ὄλιγον ως πτωχός· διότι ἀν καὶ τῆγεμων, ἔχω χρείας ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου. Εἰς τὸν ὑπνον τόσον μόνον θέλω δίδει καιρὸν, ὅσον νὰ τοῦ ἀρπάσω ἀδυνατῶ. Θέλω λέγει πᾶσαν αὐγὴν πρὸς ἐμαυτόν. Ἰδοὺ ἡ ὥρα, καθ' ἥν ἡ κακία ἐγείρεται, καὶ τὰ

πάθη καὶ τὰ ἐλαττώματα ἔξουσιαζουσε τὸν κύρμον, καθ' ἥν ὁ δυσυχῆς ἀναγεννᾶται αἰσθανόμενος τὰς δυσυχίας του, καὶ ὁ δυνασεύομενος, εἰς τὸ δεῖμωτήριον κινούμενος, εὑρίσκει πάλιν τὸ βάρος τῶν δεσμῶν του. Ὅμεν πρέπει ἡ ἀρετὴ, ἡ ἀγαθοεργία καὶ ἡ ἱερὰ τῶν νόμων ἔξουσία, νὰ ἐπαγρυπνῶσι κατὰ τὴν ἴδιαν αὐτὴν σιγμήν. Οἱ μόνοι λοιπὸν κόποι μου, αἷς ἥναι ἡ μνεσίς μου. Εὰν δλας μου τὰς ὥρας ἡ μελέτη καὶ αἱ ὑποθέσεις τὰς ἀναπληροῦσι, δὲν θέλει εὔρει κενὸν διὰ νὰ κυριεύσῃ ἡ ἡδονή. »

Ο Κόμμοδος ἐδῶ, μὲ τεταργμένην φωνὴν, διακόψας πάλιν τοῦ Ἀπολλωνίου τὸν λόγον, εἶπε. Καὶ πῶς δλαι εἰς τὸν ἡγεμόνα αἱ ἥδοναι εἶναι; ἐμποδισμέναι; Τὸ αὐτὸ δρώτησεν ἔχυτὸν καὶ ὁ πατέρας σου, ὑπελαθεν ὁ Ἀπολλώνιος, καὶ ἵδον τί ἀπεκρίθη.

« Όχι, Μάρκε, δὲν θέλεις μζερηθῆ δλας τὰς ἥδονάς καὶ οἱ Θεοὶ σου ἐφύλαξαν τὰς πλέον θελκτικὰς, καὶ τὰς πλέον καθαράς. Θέλουσιν εἰσθαι ἥδοναι σου, νὰ παρηγορῆς τοὺς τεθλιμμένους, καὶ νὰ καταπραῦνται τὰς δυσυχίας των· αἱ ἥδοναι σου θέλουσιν εἰσθαι, νὰ ἐλαφρύνῃς δὲν ἐνὸς μένου λόγου δλόκληρον ἐπαρχίαν, καὶ νὰ δύνασαι καθ' ἐκάσην νὰ αποκαθισθῇς διακόσια ἔβη εὐτυχῆ. Επέ μοι, ηθελεις ποτὲ προτιμήσει, ἡ τῶν ἥδυπαθειῶν τὴν χαυνότητα, ἡ τῶν μονομάχων τὰς θεάματα, ἡ τὴν βάρβαρον τέρψιν νὰ βλέπῃς ἀν-

θρώπους ἐναντίον ἀγρίων θηρίων εἰς τὴν φάμιλον μαχομένους; Πᾶσα διγμή μὲν ἐν χαρακτηρίζεται χρέος σου, καὶ ἔκαστον χρέος πρέπει νὰ ἥναι διὰ σὲ μᾶς ἡδονῆς πηγή.»

Τοιαύτη, ὡς ἡγεμὸν, ὑπῆρξεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, τοῦ πατρός σου ἡ ἀπόκρισις.

Ἐδῶ ἐπέμεινεν ὁ Μάρκος, εἶδεν δὲ, τι ἔζητες ἡ φύσις παρὰ αὐτοῦ· ἐγνώρισε τὸν Θεὸν, τὴν ψυχὴν του, τὸ λογικόν του, τὸν τόπον του ὡς πρὸς τὸ πᾶν, τὸν τόπον του ὡς πρὸς τὴν κοινωνίαν, τὰ καθήκοντά του ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὰ καθήκοντά του ὡς ἡγεμών. Ἐπροσπάθησε δὲ καὶ νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ψυχὴν του ἐναντίον τῶν καλυμμάτων, τὰ δόποια νὰ βραδύνωσι τὸν δρόμον του ἡδύναντο. Τότε ὑψώσας τὰς χεῖρας του εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπε (καὶ σὺ, ὡς νέες αὐτοκράτορ, λέγε μετ' αὐτοῦ)

«Οὗτε τοὺς βασιλεῖς ὁ Θεὸς, διὰ νὰ καταδυναγεῖνώσιν ἔκαμες, οὕτε τοὺς λαοὺς διὰ νὰ καταδυναγεῖνώνται. Δὲν ζητῶ παρὰ σου νὰ μὲ κατασήσῃς καλήτερον. Δὲν ἔχω ἐγὼ ἄραγε δέλησιν ἐνεργὸν, διὰ νὰ τελειωποιοῦμαι, νὰ μάχωμαι ἐναντίον μου, καὶ νὰ νικῶ ἐμαυτὸν; Ζητῶ μόνον δὲ τι ἐγὼ νὰ δώσω εἰς ἐμαυτὸν δὲν δύναμαι· νὰ γυωρίζω δηλ. καὶ νὰ ἀκούω τὴν ἀληθείαν. Ζητῶ τὸ ἀναγκαιότερον εἰς τοὺς βασιλεῖς ἀγαθὸν, φίλους. Κάμε νὰ ἀποθέηη ὁ Μάρκος, τρὶς παύση νὰ ἥναι δίκαιος.»

Ἐπιειρέψας πάλιν εἰς ἔχυτὸν, ἐγνώρισεν, διὰ ἡ νῦν ἐπέρχεσε, καὶ ὁ Ἡλιος ὑψιῦτο ἐπάνω τοῦ δρίζοντος. Ἐγέρμιζεν ἥδη ὁ λαὸς τὰς ὁδοὺς; τῆς Ρώμης. Ἦκουε καὶ τὰς κραυγὰς, διὰ ὁ Ἀντωνῖνος εἰς τὴν Ὁημόσιον ἐποφεύτο πλατεῖαν.

«Ἐξῆλθον τότε, ἐπρόσθεσε, διὰ νὰ ὑπάγω νὰ φθάσω τὸν πατέρα μου. Εἰς ὅλον τῶν πράξεών του τὸν δρόμον, ίδων αὐτὸν πρόττοντα, οὐτιέγω ἀπεφάσισα νὰ κάμινω, τὸ σθίανθην θαρρολαιότερον ἐμαυτὸν εἰς τὴν ἀρετήν.»

Ἡκουσιοὶ Γαρμαῖοι μὲ βαθυτάτην σιωπήν. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ἐγέμιζον αἱ καρδίαι των, ποτὲ μὲν ἀπὸ λύπην, ποτὲ δὲ ἀπὸ Θαυμασμὸν, καὶ ἀγάπην. Εἶδον νὰ αὐτὸν τὸν μέγαν ἄνδρα δικαιοπραγοῦντα, ὑπῆρχεν τεσσαράκοντα ἔτη μάρτυρες τῶν ἀρετῶν του, ἀλλ' ἡγνόσουν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ φρονήματά του. Τότε οἱ ὄφθαλμοί των μὲ περισσοτέραν ἀκόμη Θλίψιν προσπλάθησαν εἰς τὴν σποδόν του, καὶ παρευθὺν ὡς δὲ ἀκουσίου κινήσεως, ἔστρεψαν σχεδὸν ἐνταυτῷ πρὸς τοῦ Μάρκου τὸν μίσον, δισὶς ἔμελλε νὰ ἥναι ἀνάξιος πολλὰ τοῦ τοισύτου ὄνόματος, καὶ ἔχαμῆλωσε τὸν ὄφθαλμούς.

Τις τοῦ Μάρκου, ἔκραύγασεν ὁ Ἀπολλώγιος, τὰ ὅμματα ταῦτα πρὸς σὲ γραφέντα ἔρωτῶσιν, ἀν μέλλης νὰ ὁμοιωθῆς μὲ τὸν πατέρα σου· μὴ λησμονήσῃς, δσα βλέπεις χυνόμενα δάκρυα· γραφεὶς δὲ πρὸς τὸν λαὸν, εἴπεν. «Ἄς παύσωμεν ὀλίγον τὴν λύπην διὰ νὰ τελείωσωμεν τὴν εἰς τὰς ἀοετὰς αὐτοῦ προσφοράν. Τὸ ήμισυ μόνον αὐτοῦ ἔως τώρα τὰς ἐπρέφερα· πρέπει νὰ τὸν ἴδωμεν πιᾶν εἰς τὰς ἀοετὰς του, ἀκολουθοῦντα τὸ ἴδιόν του σχεδιόκταλον· καὶ προσαρμόζοντα εἴκοσιν ἔτη εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ κόσμου, ὅπας ἡθικῆς ἴδεας ἡ φιλοσοφία μακρὰν τοῦ θρόνου τὸν ὑπηγόρευε.

Παρατηρήσας δὲ Μάρκος, ὅτι ἔβαλεν ἡ φύσις πνεῦμα κοινωνίας γενικὸν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, εἶδεν ἐκ τούτου, ὅτι γεννᾶται τῆς ἐλευθερίας ἡ ἴδεα· διότι ποτὲ δὲν ὑπάρχει κοινωνία, ὅπου εἶναι εἴς μόνος δεσπότης, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνδράποδα· τῆς ἴδιοκτησίας· διότι χωρὶς τῆς ἀσφαλείας τῶν κτημάτων, δὲν εἶναι πλέον κοινωνίας εὐταξία· τῆς δικαιοσύνης· διότι αὐτὴ μόνη δύναται νὰ ἀποκαθιστᾷ τὴν ἴσορροπίαν, τὴν δποίαν τὰ πάθη τείνουσι νὰ διακόπτωσι· καὶ τελευταῖον τῆς φιλανθρωπίας· διότι, ἐπειδὴ καὶ πάντες οἱ ἀνθρώποι εἶναι κοινωνιοί, κανεῖς πλέον δὲν φαίνεται οὐτιδανὸς εἰς τοὺς ὁφιαλμοὺς τῆς φύσεως· καὶ ἀν δλοι δὲν ἔχωσι δικαιώματα ὡς πρὸς τὸν αὐτὸν βαθμὸν, ἔχουσιν δμως δλοι ὡς πρὸς τὴν αὐτὴν εὐδαιμονίαν. Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ γενικὸν τῆς βασιλείας του σχέδιου.

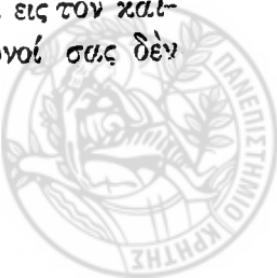
Ἄρχεις ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν, ὡς Πρωμαῖοι· διότι αὐτὴ εἶναι τὸ πρῶτον τοῦ ἀνθρώπου δικαιώμα, τὸ δικαιώμα νὰ ὑποτάσσεται εἰς μόνους τοὺς νόμους, καὶ αὐτοὺς μόνον νὰ φοβῇται. Οὐαὶ εἰς τὸν δουλὸν, δοῖς τὴν θελετρέμει νὰ προφέρῃ τὸ ἱερόν της ὄνομα! Οὐαὶ εἰς τὸν τόπον, ὅπου νὰ τὸ προφέρῃ τις ηθελεν εἴσθαι ἔγκλημα! Ἡτον ἔγκλημα εἰς τὸν καιρὸν τῶν τυράννων σας. Ἀλλὰ τί κατόρθωσεν ἡ μάταιος αὐτῶν μανία; Κατέπνιξεν αὐτὴν εἰς τῶν πατέρων σας τὴν καρδίαν τὸ γενναῖον τοῦτο

φρόνημα; Δύναται τις νὰ τὸ πολεμῆ, ἀλλ᾽
όχι ποτὲ καὶ νὰ τὸ ἀφανίῃ· διότι ὑπάρχει
πανταχοῦ, ὅπου γενναῖαι εὑρίσκονται ψυχαί·
διαφυλάττεται καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀλύσους· ζῆ
καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δεσμωτήρια ἀναγεννᾶται καὶ
ὑπ᾽ αὐτὰς τῶν ῥαδίδούχων τὰς ἀξίνας. Ἐνόσῳ,
“Ρωμαῖοι, ἔχετε τὴν ἐλευθερίαν, θέλετε ἔχει
καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὰς ἀρετάς. Ἀναβάς εἰς
τὸν Θρόνον ὁ Μάρκος, ἐγκώρισε τὸ ἱερὸν τοῦ
τοῦ δικαίωμα· εἶδεν, ὅτι γεννηθεὶς ὁ ἄνθρωπος
ἐλευθερος, ἔχων ὅμως ἀνάγκην τοῦ κυβερνᾶ-
σθαι, ὑπετάχθη μὲν εἰς νόμους, οὐδέποτε δὲ
εἰς τὰς φαντασίας τυράννου· ὅτι οὐδεὶς ἔχει
τὸ δικαίωμα νὰ ἔξουσιάζῃ τὸν ἄλλον κατ'
ἀρέσκειαν· ὅτι ὅςις τὴν τοιαύτην ὀρπάζει
δύναμιν, ἀφανίζει τὴν ἴδιαν του δύναμιν.
Εἶδεν εἰς τὰ χρονικά σας, τὰς ἐπὶ τῶν Τιβε-
ρίων καὶ Νερώνων δυσυχίας τῶν προγόνων
σας, τὸν δεσποτισμὸν τῶν τεράτων τούτων,
ὅτε μία μόνη εὑρίσκετο ἀρετὴ, ἡ τοῦ θανά-
του καρτερία· τὸν μισητότερον καὶ ἀγενέσ-
ρον ἀκόμη τῶν ἀπελευθέρων δεσποτισμὸν, τὴν
καταδυνασείαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, ὃλον
τὸν κόσμον, ὑπόδουλόν, ἄνθρωπον, ὅσις ὑπὸ^{τὸ}
αὐτοκράτορος ὄνομα κατέφθειρε πάντα· διότι
κατασήσας ἔαυτὸν ὡς μόνον τῶν ἄλλων σκο-
πὸν, ἐφαίνετο λέγων εἰς τὰ ἔθνη, Τὰ κτημα-
τά σας, τὸ αἷμα σας, ὃλα εἶναι εἰς τὴν ἔξου-
σίαν μου· ὑπομένετε καὶ ἀποθνήσκετε.

Ἡξένρω ἐγώ, Ὁρμαῖοι, ὅτι οὔτε ἔχετε ποτὲ,
οὔτε ηδυνήθητε νὰ δώσετε εἰς τοὺς ἀντοκράτο-
ράς σας τὰ μισητὰ ταῦτα δικαιώματα· ἀλλ'
ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἐνταυτῷ ἡγεμόνες, διοικηταὶ,
ἄκροι ἀρχιερεῖς, δραπηγοὶ, τίς δύναται νὰ ἐμ-
ποδίσῃ τὴν δυνατείαν των, ὅταν αὐτοὶ οἱ ἕδοι
δὲν τὴν ἐμποδίζωσιν; Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν, ὡς
Θεοὶ, νὰ γίνωνται διακόσια ἔθνη δυσυχῆ, ἐ-
ὰν συμβῆ, εἴς μόνος ἀνθρώπος νὰ μὴν ἦναι ἐ-
νάρετος; Ὁ Μάρκος καὶ μὲ δῆλην τοῦ δεσπο-
τισμοῦ τὴν δύναμιν καθωπλισμένος, γυμνόνε-
ται ἀντὴν ἐκουσίας, καὶ διὸ νὰ μὴ τὴν με-
ταχειρισθῇ ἐπὶ κακοῦ, τὴν περιορίζει παντα-
χόθεν. Αὐξάνει τῶν νόμων τὴν ἰσχὺν, τὴν δ-
ποίαν πολλοὶ τῶν αὐτοκρατόρων νὰ μηδενίσω-
σιν ἡθέλησαν· πραγματοποιεῖ τῶν διοικητῶν
τὴν δύναμιν, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρότε-
ρον ἦσαν σκιαὶ μόνον, ἢ ἀνδράποδα. Ἐτόλμη-
σεν ἐπὶ τῆς βασιλείας του, Γερουσιασῆς, ἐ-
τόλμησεν οὐτιδανὸς πολίτης νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ
ἡγεμὼν εἰς τοὺς νόμους δὲν ὑποτάσσεται; «Ἄ-
»θλιε, ἢ θελεν εἰπεῖ πρὸς αὐτὸν ὁ Μάρκος, Τί
»σε ἐκακοποίησα καὶ μὲ ἔξουθενεις τόσον;
»Μάθε, ὅτι μὲ τιμᾶ ἢ εἰς τοὺς νόμους ὑποτα-
»γῆ· μάθε, ὅτι ἢ τοῦ πράττειν τὸ ἄδειον δύ-
»ναμις, εἶναι ἀδυναμία.» Ποτὲ, ὡς Ὁρμαῖοι
(καὶ δὲν φοβοῦμαι γὰ τὸ εἰπώ) ποτὲ εἰς τὰς
καλητέρας τῆς Ῥώμης ἡμέρας καὶ εἰς τὸν κατ-
ρὸν αὐτῶν τῶν ὑπάτων, οἱ πρόγονοι σας δὲν

ὑπῆρξαν ὅσον σεῖς ἐλεύθεροι. Τί μέλλει τὴν πατρίδα νὰ διοικῆται ἢ παρὸνδες μόνον, ἢ παρὰ πολλῶν; Βασιλεῖς, δικτάτορες, ὑπατοι, δεκαδάρχοι, αὐτοκράτορες, ὅλα τὰ διάφορα ταῦτα ὀνόματα ἐν μόνον καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνουσι πρᾶγμα, τοὺς διαφόρους δηλ. τοῦ νόμου ὑπουργούς. Ὁ νόμος εἶναι τὸ πᾶν· διότι τῶν πολιτειῶν ὁ διοργανισμὸς ἐνδέχεται νὰ μεταβληθῇ, τοῦ πολίτου ὅμως τὸ δικαιώματα μένουσι διὰ παντὸς τὰ αὐτά· εἶναι ἀνέξιρτητα, καὶ ἀπὸ τὸν ἀρπάζοντα αὐτὰ ὑπερήφανον καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν πωλοῦντα χαῦνον καὶ ἀγενῆ· εἰς τὴν φύσιν θεμελιωμένα, μένουσι ὡς καὶ αὐτὴ, ἀμετάβλητα.

Δύναμαι λοιπὸν νὰ σας προσκαλέσω ὅλους ὡς μάρτυρας καὶ νὰ σᾶς ἐρωτήσω; Ἐὰν κατεδυνάζευσε ποτὲ ἔνα μόνον πολίτην ὁ Μάρκος; Ἐὰν εἰς μόνον εύρισκεται, ἃς σηκωθῇ καὶ ἃς μὲ ζητήσῃ.

“Ολος ὁ λαὸς ἐκράγασε· κανεῖς, κανεῖς.

Δύναμαι νὰ σᾶς ἐρωτήσω προσέτι, Ἐὰν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, εἰς μόνος ὑπὸ τῶν βασιλικῶν κατεδυνασεύθη ἀπελευθέρων, οἵτινες γίνονται δοῦλοι διὰ νὰ ἥναι τύραννοι, καὶ μὲ τόσην περισσοτέραν προσάζουσιν ἀλαζωνείαν, ὅσον περισσότερον καὶ αὐτοὶ ὑποτάσσονται· μὲ ξένην δὲ καθωπλισμένοι δύναμιν, ἀκόρεσοι εἰς τὴν ἀπόλαυσίν της, αἴθεραιοι διὰ τὴν διάρκειάν της, βιάζουσιν ὅλα τὰ ἐλαστή-

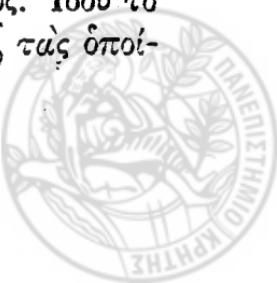

ρια, καὶ ταχύνουσι τοῦ λαοῦ τὴν δουλείαν;
Εἴπατε, ὡς Ρωμαῖοι, ὑπῆρξε ποτὲ εἰς μόνος
τοιοῦτος ἐπὶ τῆς βασιλείας του;

Πάλιν ὅλοι ἐνταυτῷ ἐκράγασαν, κανεῖς, κανεῖς. Ο
δὲ Ἀπολλώνιος ἔξηκολούθησε.

Χάρις εἰς τοὺς ἀθανάτους Θεούς· διότι ἐ-
λάβετε τελευτῶν ἡγεμόνα, ὃς οὐδὲν εἶχεν
ἐφ' ἑαυτοῦ δεσπότας· διὰ νὰ ἡσθε δὲ πάντο-
τε ἐλεύθεροι, δὲν ἀφέθη μήτε νὰ ὑπαδουλωθῇ,
μήτε νὰ προσάζεται· ὑπερασπίσθη τὴν ἐλευ-
θερίαν σας, καὶ ἐναντίον ἑαυτοῦ, καὶ ἐναν-
τίον τῶν περὶ τὸν θρόνον.

Ἄλλα τί ἥθελε χρησιμεύσει ἢ τοιαύτη ἐ-
λευθερία, ἐπὶν ἐνταυτῷ καὶ ἡ ἴδιοκτησία σας
δὲν ἥθελεν ἔξασφαλισθῆ; Καὶ τί λέγω; Ὅπου
ἡ μία λείπει, ἡ ἄλλη εἶναι μόνον σκιά. Τπῆρ-
ξε-ποτὲ, οἵμοι, χρόνος, ὃτε ἡ Ρώμη, καὶ ἡ
αὐτοκρατορία, ἥτον ὡς θήραμα ληστείας· ὃτε
αἱ κατ' ἀρέσκειαν δημεύσεις, αἱ μισηταὶ δα-
σμοφορίαι, αἱ χωρὶς αἰτίας, καὶ χωρὶς σκο-
ποῦ ἀσωτοὶ δωρεαὶ, αἱ διὰ παντὸς ἀναγεν-
νώμεναι ἀρπαγαὶ, ἥφαντίζον τὰς οἰκογενείας,
ἔξηντλουν τὰς ἐπαρχίας, ἐπττώχυνον ἐξ ὅλο-
κλήρου τὸν πτωχὸν, καὶ ἔκαμνον νὰ κατα-
τρώγωνται ὅλοι σχεδὸν τῆς αὐτοκρατορίας οἱ
θησαυροὶ ἀπὸ ἀκόρεζον ἔξουσιαστήν, ἡ ἀπὸ
τοὺς εὔνους αὐτοῦ, ὃσοι νὰ συμμετέχωσιν ἀπὸ
τοιούτους ἐκαταδέχοντο θησαυρούς. Ἰδοὺ τὸ
μικρότερον τῶν δυσυχιῶν μέρος, τὰς ὅποι-

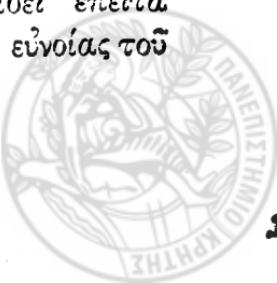

ας τότε οἱ πρόγονοι σας ὑπέφερον. Καὶ τί; ἐὰν τοιαῦτα κακὰ ὑπῆρχον αὐξόμη ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν ηὗτον κάλλιον νὰ πλανᾶται τις εἰς τὰ δάση, καὶ νὰ συγκατοιχῇ μὲ τὰ ἄγρια θηρία; Τούλαχιστον ἀκόρεσος χεὶρ δὲν ηὔθελεν ἐλθεῖ ἔκει διὰ νὰ ὀρπάσῃ ἀπὸ αὐτὸ τοῦ πεινῶντος τὸ σόμα τὴν ιδίαν του τροφήν. Τὸ ἀντρον, τὸ ὅποιον νὰ ἐκλεῖῃ ἔμελεν, ηὔθελε βέβαια τοῦ χρησιμεύσει ὡς ἀσυλον, καὶ ηδύνατο κἀν νὰ εἰπῇ, Ἐδῶ, ὁ κρημνὸς, ὃσις μὲ σκεπάζει, καὶ τὸ ὑδωρ, τὸ ὅποιον τὴν δύψαν μου ἀποβάλλει, εἶναι εἰς τὴν ἔξουσίαν μου· ἐδῶ δὲν καταβάλλω κἀν τὴν τιμὴν τοῦ αἴρος, τὸν ὅποιον ἀναπνέω. Κανεῖς σας, ὁ Ψωμαῖοι, ἐπὶ τῆς τοῦ Μάρκου αὐτοκρατορίας, δὲν κατήντησε νὰ εὔχεται τοιαύτας εὐχαίς. Αὐτὸς πρώτον ἔξαλείφει τὴν ὑπόκωφον τοῦ ταμείου πρὸς τοὺς πολίτας τυραννίαν, τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πολέμου, ὃπου συχνάκις κάμνουντι τὸν νόμον νὰ μάχεται κατὰ τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὸν ἥγεμόνα κατὰ τῶν ιδίων του ὑπηκόων. Ἀπεβλήθη πᾶσα κατηγορία, πρὸς ἀνέησιν τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ συντείνουσα· ὅποιονδήποτε ἀμφίβολον τοῦ θησαυροῦ του δικαίωμα, ἀπεφασίσθη ἐναντίον του. Ἀπορρίπτει ἐπειτα τὰς δημεύσεις, ὡς βάρβαρον κατάχρησιν, ηὗτις τιμωρεῖ τὸν αἴθων οὐδὸν διὰ τοῦ πατρὸς τὰ ἐγκλήματα, ὡς κατάχρησιν κινδυνῷ, ηὗτις κάμνει νὰ ἐπιθυμῶσι νὰ εὑρίσκωσιν ἐνόχους,

ὅπου ὑπάρχουσι πλούσιοι. Δὲν θέλει τὰ ἐγκλήματα τῶν πολιτῶν νὰ γίνωνται αἰτία κληρονομίας τῶν ἡγεμόνων, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς πυτρίδος νὰ εὑρίσκῃ κέρδος αἰσχρὸν, εἰς ὃ, παταθλίζει τὴν πατρίδα.

“Η μετριότης αὕτη ἐκτείνεται καὶ ἔως εἰς αὐτὸν τὸν δημόσιον θησαυρόν. Τὸν εἰδετε εἰς τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας νὰ ἐπιτρέψῃ καὶ αὐτὸν τὸ ὄφειλόμενον, ὅταν ἐσοχάζετο τὴν φορολογίαν πολλὸν δυσδάσακτον. Ὁτε μάλιστα ἐπολυπλασιάζοντο αἱ χρεῖαι, τότε καὶ αὐτὸς ἐπολυπλασιάζει τὰς πρὸς τὸν λαὸν εὐεργεσίας. Ἀλλ’ ἐγὼ ἐρυθριῶ μεταχειρίζόμενος, ἐνῷ περὶ τοῦ Μάρκου διμιλῶ, τὴν ὑπὸ τῆς κολακείας εἰς τοὺς ἡγεμόνας ἀφιερωθεῖσαν γλῶσσαν ἐπειδὴ, ὅτι ὀνομάζω ἐγὼ εὐεργεσίας, ἐκεῖνος ὠνόμαζε δικαιοσύνην. Ὁχι, ἡ πολιτεία δὲν ἔχει κανὲν εἰς τοὺς δυσυχεῖς δικαιώματα· ηθελεν εἶσθαι τόσον αἰσχρὸν, ὃσον καὶ βάρβαρον, νὰ θέλῃ τις νὰ πλουτῇ ἐκ τῆς ιδίας πτωχείας, καὶ ἀρπάζων ἀπὸ τὸν δλίγον ἔχοντα, νὰ τὸ δίδῃ εἰς τὸν ὑπερπλουτοῦντα. Ἐπὶ τοῦ Μάρκου, ὃ γεωργὸς ἐσέβετο· ὁ ἀνθρώπος, ὃς οι εἶχε μόνον τοὺς βραχίονάς του ἡδύνατο ἡσύχως νὰ ἀπολαμβάνῃ τὸ ἀναγκαῖον, τὸ ὅποιον αὐτοὶ τοῦ ἔδιδον. Ἡ χαυνότης καὶ ἡ πολυτέλεια ἐπλήρωσαν διὰ θησαυρῶν, ὅτι διὰ κάπων ἐπληρογενὴ πτωχεία. Διδει ἐπειτα μεγαλήτερον τῆς πρὸς τὸν Δῆμον εὔνοίας τοῦ

παράδειγμα. Μεταξὺ ἔχθρῶν καὶ καταβεβαρυμένων λαῶν εὐρισκόμενος, ἐξ ἑαυτοῦ, ὁ Ῥωμαῖοι, λαμβάνει τὰς φορολογίας, τὰς δποίας ἡτού ἀδύνατον νὰ πληρώσετε χωρὶς νὰ πτωχύνετε. Τὸν ἐρωτῶσι, Ποῦ εἶναι οἱ διὰ τὸν πόλεμον θησαυροί· ἴδου, ἀπεκρίθη, δεικνύων τὰ κινητὰ τοῦ παλατίου του· γυμνώσατε ταῦτα τὰ τείχη· ἐπάρατε ταῦτα τὰ ἀγάλματα καὶ τὰς εἰκόνας· φέρετε ταῦτα τὸ χρυσᾶ σκεύη εἰς τὴν δημόσιον πλατείαν· ἀς πωληθῶσιν ὅλα εἰς ὄνομα τῆς πατρίδος· καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ μάταιοι σολισμοὶ, οἱ τὰ παλάτια τῶν αὐτοκρατόρων σολίζοντες, ἀς χρησιμεύσωσι τώρα εἰς τῆς αὐτοκρατορίας τὴν ὑπεράσπισιν. Πληπίου του εὑρισκόμενος, ἐνῷ ἔδει καὶ ἐτελείουν τὰς προσαγάς του, ἐφάνην ἔχθραμβος· σφραγεῖς δὲ πρὸς ἐμὲ, «Καὶ σὺ Ἀπολλώνε, εἶπε, καὶ σὺ »Θαυμάζεις ὡς καὶ ὁ λαός!» Επρεπε λοιπὸν, »ἀντὶ τῶν σκευῶν τούτων τῶν χρυσῶν, νὰ πω-» ληθῇ ἥ ἀργιλος τοῦ πτωχοῦ, καὶ ὁ σίτος, »ὅσις τρέφει τὰ τέκνα του; Φίλε μου, εἶπε »μετ' ὀλίγον, ὅλοι αὐτοὶ οἱ θησαυροὶ ἐπροξένη-» σαν ἵσως δάκρυα εἰς εἴκοσιν ὄλοκληρα ἔθνη· »ἥ πωλησις αὕτη θέλει εἰσθαι ὡς μικρὰ ἔξιλέω-» σις τῶν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα προξενηθέντων »κακῶν.» Τὰ οἰκήματα ταῦτα, ὁ Ῥωμαῖοι, γυμνωθέντα, τὰ τείχη ταῦτα σχεδὸν γυμνὰ, εἶχον περισσοτέραν λάρμψιν καὶ μεγαλοπρέπει-αν, πιρὰ τὰ χρυσᾶ τῶν τυράννων σας παλά-

τια. Τοῦ Μάρκου ἡ οἰκία εἰς τοιαύτην κατά-
ςτασιν ὥμοιάζε μεγαλοπρεπῆ ναὸν, ὃς εἰς ἓνα
μόνον ἔχει σολισμὸν, τὸν κατοικοῦντα εἰς αὐ-
τὸν Θεόν.

Εἶναι ὀλίγον νὰ γιγνωθῇ ὁ ἴδιος· ἔλαβε
πρὸς τούτοις τὴν ἀνδρείαν νὰ ἀρνηθῇ εἰς τοὺς
λοιποὺς, ὅ, τι δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τοὺς δί-
δῃ. Ἐραθε νὰ ὑπερασπίζεται κατὰ τῆς γεν-
ναιότητος ἐκείνης, ηὗτις εἶναι πολλάκις ἡ ἀ-
σθένεια τῶν μεγάλων ψυχῶν· ἀπάτη τόσον
πλέον κινδυνώδης, ὃσον ὅμοιάζει τὴν ἀρετὴν,
ἄλλ' ηὗτις διὰ τὴν εὐτυχίαν ἐνὸς μόνου ἀν-
θρώπου, προξενεῖ ἐνίστε δύο χιλιάδων τὴν δυ-
συχίαν.

Οἱ κακοὶ αὐτοκράτορες διέφθειραν τὰ ἱρά-
τέπεδα, διὰ νὰ κάμωσιν ὑποσήριγμα κατ'
αὐτῆς τῆς Ρώμης· τὸ δὲ ἀσώτως διδόμενον
εἰς τὸ ἱράτευμα χρυσίον ἐχρησίμευεν εἰς χάλ-
κευσιν τῶν ἀλύσων, τὰς ὅποιας ὁ δεσποτι-
σμὸς ἔξτριπλονεν εἰς δλον τὸν κόσμον. Ἡθελεν
ἐρυθριάσει ὁ Μάρκος, ἐὰν τίγροράζε τὰ ἱρά-
τεύματα τῆς αὐτοκρατορίας, ἐναντίον τῆς
ἴδιας αὐτοκρατορίας. Διδει μόνον πρὸς τοὺς
ἱρατιώτας εἰς ὄνομα τῆς πατρίδος, ὅ, τι πρὸς
αὐτοὺς ἡ πατρὶς χρεωτεῖ, ἄλλα τίποτε δὲν
δίδει εἰς ὄνομα τοῦ ἡγεμόνος· δὲν δέλλει ὡςει
πλουτισμένοι δι αὐτοῦ νὰ συνειθίζωσι νὰ χω-
ρίζωσι τὸν πολίτην ἀπὸ τὸν ἱρατιώτην.

Ἐνῷ ὁ Ἀπολλώνιος θέλει νὰ προχωρήσῃ, ἐκατόνταρ-

χός τις πλησίον του ιεράμανος διάκοφεν αἰφνηδίως τὸν λόγον του·

Φιλόσοφε, εἶπε, συγχώρησον εἰς ερατιώτην νὰ ἀναφέρῃ διὰ τὸν μέγαν αὐτοκράτορα πρᾶξιν, τὴν ὅποιαν ἵσως ἀγνοεῖς. "Ημεθι εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ εἴχε πρὸ ὀλίγου νικῆσει τοὺς ἔχθρους. Ἐζητήσαμεν διανομὴν τοῦ ἀργυρίου. Ἰδοὺ τί ἀπεκρίθη, τὸ ἐνθυμοῦμαι, ὃτον εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης, καὶ ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας τὴν περικεφαλαίαν του ἀπὸ βέλη διαπερασμένην. «Ἐνικήσαμεν, φίλοι, » μᾶς εἶπεν, ἀλλ' ἐὰν πρέπη νὰ σᾶς δώσω » τὰ λάφυρα τῶν υμπολιτῶν, τί μέλλει τὴν » πατρίδα διὰ τὴν νίκην σας; "Ο, τι σᾶς δών σω ὑπὲρ τὸ χρεωσιόμενον, θέλει ληφθῆ ἀπὸ » τὸ αἷμα τῶν συγγενῶν καὶ τῶν πατέρων σας.» Ἡρυθριάσαμεν τότε, καὶ τίποτε πλέον δὲν ἔζητήσαμεν.

"Ηξευρον τὴν ἀπόκρισιν ταύτην τοῦ Μάρκου, ὑπεκρίθη ὁ Γηραιὸς εἰς τὸν ερατιώτην ἀλλ' ἀγαπῶ καλλιον νὰ τὴν εἰπῆς σὺ δὲν ἴδιος εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν λαόν. Τότε ὁ Ἀπολλώνιος ἀναλαβὼν τὸν λόγον του, ὠμίλησε περὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ πῶς ὁ Μίρκος ἔκαμε νὰ ἐνεργῆται εἰς τὴν Ῥώμην. Τί ὡφελεῖ, ἔλεγε, νὰ μὴν ήναι δὲ ἀρχηγὸς μήτε δυνάμης, μήτε τύραννος, ἐὰν τους πολίτας καταδυνατεύωσιν οἱ ἴδιοι πολῖται; Ἐκάζου πολίτου δὲ σποτισμὸς, ἐὰν ἔμενε χωρὶς χαλινὸν, δὲν

ῆθελεν εἶσθαι ὀλιγώτερον τρομερὸς ἀπὸ τοῦ
ἡγεμόνος τὸν δεσποτισμόν. Πανταχοῦ τὸ με-
ρικὸν συμφέρον προσδάλει τὸ κοινόν· ὅλον αἱ
τύχαι βλάπτονται· ὅλων τὰ πάθη ωθοῦνται·
μόνον ἡ δικαιοσύνη μάχεται, καὶ προλαμβά-
νει τὴν τρομερὰν ταύτην ἀναρχίαν.

Διὰ τί, ὡς Ρωμαῖοι, εἰς τοὺς ἀνθρώπους
ὅτιδήποτε εἶναι ἡ πηγὴ ἀγαθοῦ, νὰ γίνεται
καὶ πηγὴ κακοῦ; Ἡ ιερὰ αὕτη δικαιοσύνη,
τὸ ὑποστήριγμα καὶ ὁ ἐγκυρωτὴς τῆς κοινωνίας,
ἔγεινεν εἰς τὸν καιρὸν τῶν τυράννων σας ἡ αἰ-
τία τοῦ ἴδιου τῆς ἀφανισμοῦ. Τῷώθησαν εἰς
τὰ τείχη σας ἀνθρώποι, οἵτινες προφασίζό-
μενοι τῶν νόμων ὑπεράσπισιν, ἐπρόδιδον ὅλους
τοὺς νόμους, ζῶντες ἀπὸ συκοφαντίας, ἐμπο-
ρευόμενοι τὰς διαβολὰς, καὶ πάντοτε ἔτοιμοι
νὰ πωλήσωσι τὴν ἀθώστητα εἰς τὸ μῆσος, ἢ
τὸν πλοῦτον εἰς τὴν φιλαργυρίαν. Τότε ὅλα
ἥσαν κατὰ τῆς πολιτείας ἔγκληματα. Ἡτού
ἔγκλημα νὰ ἀνακαλῇ τις τῶν ἀνθρώπων τὰ
δικαιώματα, νὰ ἐπαινῇ τὴν ἀρετὴν, νὰ λυ-
πῆται τοὺς δυσυχεῖς, νὰ καλλιεργῇ τὰς τέ-
χνας, αἵτινες ἀνυψοῦσι τοῦ ἀνθρώπου τὴν
ψυχὴν· ἥτεν ἔγκλημα νὰ ἐπικαλῇ ται τὶς τὸ
ιερὸν τῶν νόμων ὄνομα. Αἱ πράξεις, οἱ λόγοι,
ἡ ἴδια σιωπὴ, ὅλα ἐκατηγοροῦντο. Καὶ τί
λέγω; διηριμήνευον ὡς καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸν
εὐχαρισμόν· τὸν μετέοιλλον, μάνον διὰ νὰ τὸν
εὑρωσιν ἔνοχον. Καὶ οὕτω τῆς συκοφαντίας

ἢ τέχνη τὰ πάντα ἐμίανεν· οἱ δὲ συκοφάνται ἔγειριζοντο μὲ τῆς αὐτοκρατορίας τους Θησαυροὺς, καὶ ἐμετρεῖτο τῶν ἀξιωμάτων αὐτῶν ἡ ὑπεροχὴ, μὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἴδιας των καταιγυνής. Ποία καταφυγὴ εἰς πολιτείαν, ὅταν σφάζωσι τὴν ἀθαύτητα ἐν ὄνοματι τῶν νόμων, οἵτινες νὰ τὴν ὑπερασπίζωνται ἐπρεπε; Συχνάκις μάλιστα δὲν ἐκαταδέχοντο καν νὰ προσρέχωσιν εἰς τὸν μάταιον τῶν νόμων τύπον· ἡ δὲ ἀπόλυτος αὐτῶν δύναμις ἐφαρμάκευεν, ἔξωριζεν, ἡ ἐκαμνε κατ' ἀρέσκειαν νὰ ἀποθνήσκωσι. Τὸ γέξεύρετε, φῶ Ψωμαῖοι, ἐὰν ἔφριττεν ὁ Μάρκος εἰς τὴν τοιιαύτην τυραννικὴν δικαιοσύνην, ἥτις βάλλει ἐνὸς αὐθιώπου τὴν θέλησιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἀποφάσεως τοῦ νόμου, ἥτις κάμνει νὰ κρέμαται, ἡ ἀπὸ δόλον, ἡ ἀπὸ ἀπάτην, ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία τοῦ πολίτου, τῆς ὅποιας αἱ πληγαὶ εἶναι τόσον περισσότερον τρομεραὶ, ὅσον πολλάκις εἶναι ὑπόκωφοι καὶ κρυπταὶ, ἥτις ἀφίνει μόνον εἰς τὸν δυσυχῆ νὰ αἰσθάνεται τὸ διαπερῶν αὐτὸν βέλος χωρὶς νὰ βλέπῃ τὴν βάλλουσαν χεῖρα, ἡ χωρίζει αὐτὸν ἀπὸ τὸν κόσμον ὅλον καὶ καταδικάζουσα νὰ ζῇ μόνον διὰ νὰ ἀποθνήσκῃ καθ' ἐκάσην, τὸν παραιτεῖ ὑπὸ τὰς ἀλύσους ἀγνοοῦτα ἐνταυτῷ καὶ τὸν κατήγορόν του, καὶ τὸ ἔγκλημά του, μακρὰν τῆς ἐλευθερίας, τῆς ὅποιας ἡ σεβασμία εἰκὼν ἐσκεπάσθη διὰ παντὸς εἰς τους

δόφθαλμούς του, μακρὰν τοῦ νόμου, δοτις καὶ εἰς τὰ δεσμὰ καὶ εἰς τὴν ἔξορίαν πρέπει πάντοτε εἰς τὴν κραυγὴν τοῦ ἐπικαλουμένου αὐτὸν δυσύχοῦς νὰ ἀποκρίνεται. Ὁ Μάρκος ἐνοχάζετο ὅλους τῶν νόμων τοὺς τύπους, ὡς τόσα περιφράγματα κατὰ τῆς ἀδικίας ὑπὸ τῆς φρονήσεως ὑψώθεντα. Ἐπ’ αὐτοῦ ἡ φανίσθησαν ἐκεῖνα τῆς καθοσιώσεως τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὅποια μόνον ἐπὶ τῶν κακῶν ἡγεμότων πληθύνονται. Πᾶσα συκοφαντία ἐπέμπετο εἰς τὸν ἐναγόμενον, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ συκοφάντου· τοῦτο ἡτον χαλινὸς διὰ τοὺς οὐτιδανοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὀχύρωμα κατ’ ἐκείνων, οἵτινες τίποτε δὲν φοβοῦνται, ἐὰν μόνον νὰ ὑπερασπίζωνται δύνανται.

Ο κατατρεχόμενος δυσυχὴς, ὃ συμπολίται, προσρέχει εἰς τοὺς ναοὺς, ὅπου ἐναγκαλίζεται τῶν θεῶν τοὺς διωμούς. Ἐπὶ τοῦ Μάρκου δύμας τὰ ἄσυλα καὶ οἱ ναοί σας ἥσαν τὰ δικαστήριά σας. Ὅσοι, ἔλεγε, φοβοῦνται τὴν καταδυνάσευσιν, ἀς καταφεύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο ἄσυλον· ἐκεῖ, μαρτύροιαι τοὺς ἴδιους Θεοὺς, ἐκεῖ, ἐὰν ποτὲ σᾶς καταδυγαρεύσω, θέλω, ω̄ Ρωμαῖοι, νὰ εὑρετε καὶ κατ’ ἔμοι τοῦ ἴδιου ἄσυλον.

Καὶ μὲ ποίαν ἀξιοπρέπειαν ὁ μέγας οὗτος ὕνθρωπος ὡρίλει πρὸς τοὺς διοικητὰς καὶ δικαζάς περὶ τῶν αὐτῶν καθηκότων! «Ἐὰν » κρίνετε τοὺς ἔχθρους σας, ἔλεγε, μακαρί-

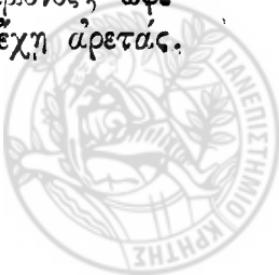
» Ζετε ἑαυτοὺς ἔχοντες ἐνταυτῷ καὶ τὸ τῆς
 » ἔχθρας πύθος νὰ νικήσετε, καὶ πρᾶξιν με
 » γάλην νὰ ἐκτελέσετε. Ἐὰν ἡ χάρις θέλῃ
 » νὰ σᾶς διαφθείρῃ, βάλετε ἐκ τοῦ ἐνὸς μέ-
 » ρους τὴν προσφερομένην τιμὴν, ἐκ τοῦ ἀλ-
 » λου τὴν ὑρετὴν, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ
 » τιμᾶτε οἱ ίδιοι ἑαυτούς. Ἐὰν σᾶς ἐπα-
 » πειλῶσι... Καὶ τίνα θέλετε φοβηθῆν; Εἰς
 » ἐμὲ τάχα φοβεῖσθε νὰ φανῆτε δυσάρεσοι
 » πράττοντες τὸ ἀγαθόν; Ἐὰν διὰ τὴν δι-
 » καιοσύνην μισηθῆτε παρὰ τοῦ αὐτοκράτο-
 » ρός σας, θέλετε εἶσθαι, σεῖς μεγάλαι, ἐγὼ
 δὲ δυσυχὴς καὶ ἔνοχος.» Καὶ οὕτω τοῦ Μάρ-
 κου τὸ πνεῦμα ἐμβύχονεν ὅλα τῆς αὐτοκρα-
 τορίας τὰ δικασήρια.

Ἡ δικαιοσύνη λοιπὸν εἰς τὸν καιρόν του δὲν
 ὑπῆρξεν οὔτε ὥντη, οὔτε διεφθαρμένη. οὔτε
 πολλὰ ταχεῖα, οὔτε πολλὰ βραδεῖα· δεν ἐ-
 πρεπε νὰ τὴν ἀγοράσῃ τις μὲ δῶρα, μῆτε νὰ
 τὴν ἀρπάσῃ, μὲ τὰς ἐνοχλήσεις. Ὁλεθρία κα-
 τάχρησις εἶχε πολυπλασιάσει τὰς ἡμέρας,
 κατὺ τὰς ὅποιας ἐκλείοντο τὰ δικασήρια·
 ὡς νὰ ἐκώλυν τρόπον τινὰ ἐκείνας τὰς ἡμέ-
 ρας τὸν πλούτιον ἀπὸ τὴν ἀρπαγὴν, τὸν δυ-
 νατὸν, ἀπὸ τὴν καταδυνασείαν, καὶ τὸν δυ-
 συχῆ, ἀπὸ τὸ αἴσθημα τῶν δυσυχιῶν· του.
 Ὁ χρόνος, ὡς Ῥωμαῖοι, ἔτρεχε διὰ τὰς δι-
 χονοίας, καὶ τὰ ἐγκλήματα, καὶ ὁ δρόμος
 του ἐκόπη μόνον διὰ τὴν ὑποκατάσαν τῆς

εὐταξίας. Ἐδιώρθωσε τὴν κατάχρησιν ταύτην ὁ Μάρκος, συχασθεὶς, ὅτι καὶ εἰς τὰς ιερὰς ἥμέρας, ἡ δικαιοσύνη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀποδιδομένη, δὲν γὰρ τόπος νὰ φέρῃ πρὸς τοὺς Θεοὺς μῆδριν· οὗτῳ δὲν ὁ ἀγιώτερος τῶν θησαυρῶν, ὁ χρόνος, ἐδόθη πάλιν εἰς τὴν πατρίδα.

Εἰς τὴν γενικὴν τῆς αὐτοκρατορίας κυβέρνησιν ἐνασχολούμενος, εὑρίσκεν ἀκόμη καὶ εἰγμὰς διὰ νὰ κρίνῃ καὶ ὁ Ἰδιος τῶν πολιτῶν τὰς ὑποθέσεις. Φιλόσοφε, εἶπεν ἀνθρωπός τις ἐκ τοῦ πλήθους, Σέορμαι καὶ θαυμάζω ὃς καὶ σὺ τὸν Μάρκον· ἀλλὰ νομίζεις, ὅτι τοῦ δικαΐειν ἡ δύναμις δὲν θέλει κατασαθῆ ποτὲ τρομερὰ, ὅταν γάρ τοι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἡγεμόνος; Τὸ γένερο, ἀπεκρίθη ὁ Ἀπολλώνιος πρέπει νὰ φοβῇται τις, μήπως συνειθισμένος ὁ ἡγεμὼν εἰς τὸν δρόμον τῆς δυνάμεως του· θέλῃ ἐνταυτῷ νὰ γναι καὶ δικασθῇς καὶ νόμος· μήπως, εἴπερ μόνος ἀποφασίζῃ, ἀτατηθῇ· εἴπερ δὲ προκάθηται εἰς τὰ δικαστήρια, ἡ ἔξουσία του καὶ ἀκουσίως του φειρῇ τοὺς χριτὰς, καὶ ἡ κολακεία θυσιᾶς αὐτὸν τὸν νόμον εἰς τὸν κατέπάντα δυνατόν. Ἄλλοι δέ τοι αῦται καταχρήσεις, αἱ ὅποιαι πολλάκις γίσθανθησαν ἐπὶ τῶν τυράννων μας, προσιδιάζουσιν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, ὅσις τὰς ὑποφέρει, ἡ τὰς προξενεῖ· ἡ δὲ τοῦ κρίνειν δύναμις τοῦ ἡγεμόνος, ὡφελεῖ καὶ αὐτὴ, ὅταν ὁ ἡγεμὼν ἔχῃ ἀρετάς.

Τότε ὁ ἡγεμὸν, τολμῶ νὰ τὸ εἰπῶ, εἶναι εἰς τὸν λαὸν πλησιέσερος· διότι βλέπων λεπτομερῶς τὰς δυσυχίας τῶν ἀνθρώπων, μανθάνει νὰ καθυποδόλῃ τὸν σοχασμόν του ὑπὸ τὸν νόμον. Ἡ δὲ ἀπόλυτος θέλησις, πάντοτε ὑψηλόφρων συνειθίζει νὰ αἰσθάνεται τὴν κατέχουσαν αὐτὴν ἀλυσον. Τοιοῦτο ἥτον τοῦ Μάρκου τὸ πνεῦμα εἰς τὰς χρίσεις του. Δὲν ἀποκέμικα ποτὲ ὄμιλῶν· περὶ τῆς δικαιοσύνης ἐκείνου τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Τὸν εἶδον μελετῶντα πολλὰς νύκτας κατὰ συνέχειαν ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν, τὴν δοπίαν ἔμελε νὰ ἀποφασίσῃ. Εἰργαζόμεθα καὶ οἱ δύο· καὶ ἡθέλησα νὰ τὸν ὑποχρεώσω νὰ ἀναπαυθῇ ὅλιγον. « Ἀπολλώνιε, εἶπεν, ἀς δῶσωμεν παράδειγμα εἰς ὅλους τοὺς ἀπὸ τὴν ἡδονὰς ἀκορέσους, καὶ τὰς ὑποθέσεις βαρυνομένους ἀνθρώπους, οἵτινες διεσχυρίζονται νὰ διαχωρίσωσι τὰς τιμὰς ἀπὸ τοὺς πόνους. » Μὴ θαυμάζετε διὰ τοὺς τοιούτους λόγους· διότι εἶναι σύμφωνοι μὲ τὸ σύστημα ἡγεμόνος, ὃς εἰς ἥτον δίκαιος μετὰ λόγου, καὶ ὃς εἰς κατὰ χρέος ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀγαπῶν, ἐνησχολεῖτο ἐξ ἕσου εἰς ὅλων τὰ συμφέροντα.

Ἐδῶ ζαθεὶς ὁ φιλόσοφος, ἐφάνη πλήρης αἰσθήματος λυπηροῦ καὶ βαθέος.

Στοχαμός τις, ὡς Ἐρωμαῖοι, τὸ ὄμολογῷ, μὲ καταθλίβει καὶ πολλάκις μὲ ἔκαμε νὰ σενάρῳ· οὗτος δὲ εἶναι τῆς μεγάλης ἀνισότη-

τος, τὴν ὅποιαν ἡ ὑψηλοφροσύνη μεταξὺ τῶν
ἀνθρώπων ἔβαλεν. Ἡ φύσις, εὐεργετικὴ πάν-
τοτε, ἐπλασεν ὅντα ἵσα καὶ ἐλεύθερα· ἐλθοῦ-
σα δὲ ἡ τυραννία ἐπειτα, κατέστησεν ἀδύνατο-
καὶ δυσυχῆ. Τότε ὀλίγος ἀριθμὸς κυριεύσας
τὰ πάντα, διεχύθη εἰς τὸν κόσμον· τὸ δὲ ἀν-
θρώπιον γένος κατέσῃ διόλου ἀπόκληρον. Ἐκ
τούτου ἐγενήθη ἡ ὑδριαῖα καταφρόνησις, καὶ
ἡ ὑπερήφανος ὑπεροφία, καὶ ἡ ὕηριαδῆς κατα-
δυνατεία, καὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης ὁ οἶκτος,
ἀκόμη καὶ τῆς καταφρονήσεως αὐτῆς σκλη-
ρύτερος. Ἡ φιλοσοφία μόνη ἐπὶ τοῦ θρόνου,
ἡδύνατο νὰ ἐκδικηθῇ τὰς εἰς τὸ ἀνθρώπι-
νον γένος γενομένας ταύτας ὑδρεις. "Οσοι οὐ-
δὲ πατρίκιοι εἴσθε, οὐδὲ Γερουσιαζαὶ, οὐδὲ
πλούσιοι, ἀλλὰ πολῖται καὶ ἀνθρώποι, δὲν φο-
βοῦμαι νὰ ἐνωθῶσιν αἱ κατάραι σας μὲ τοὺς
ἐπαίνους, διὰ τῶν ὅποιων τὴν μνήμην τιμῶ
τοῦ αὐτοκράτορός σας! Ἡ συμπαθὴς αὐτοῦ
ἀγαθότης, εἰς ὅλας τῆς πολιτείας τὰς τάξεις,
μίαν μόνην ἔβλεπε πολυάριθμον ἀδελφῶν, συγ-
γενῶν καὶ φίλων κοινωνίαν. Ποσάκις τὸν εἶδε-
τε νὰ λυπῆται διὰ τὰς δυσυχίας σας, νὰ τὰς
ἐλαφρύνῃ μὲ τὰς δωρεάς του, νὰ διαπερῇ διὰ
νὰ τὰς γνωρίσῃ ἔως καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς
οἰκογενείας σας! Διὰ νὰ σᾶς παρηγορῇ εἰς τὰ
ἔργα σας, σᾶς ἐπροξένει παρπληθεῖς ἀναψυ-
χὰς καὶ διαφύρους ἑορτὰς, καὶ διὰ τοῦ θελ-

γῆτρου τῶν θεαμάτων ἀποσπῶν τὸν δυσυχῆ
ἀπὸ αὐτὸν τὸν σοχασμόν του, διέκοπτε τὸ
αισθῆμα τῶν δυσυχῶν του, ἢ τὸν ἔκαμε νὰ
λησμονῇ, τούλαχιστον πρὸς καιρὸν, ὅσα δὲν
ἀπελάμβανεν ὁ γαθά. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του
καὶ τὸ πλέον παραμικρὸν ὄνομα δὲν ἐγίνετο
ποτὲ ἔξαιρέσεως αἴτιον, οὔτε ἀπὸ ταὺς κοινὰς
ὑποθέσεις, οὔτε ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας τὰ ἀ-
ξιώματα. Διὸ νὰ διακρίνῃ τοὺς βαθμοὺς, συμ-
βουλεύεται ταὶς κοινὰς προληψεῖς· διὸ νὰ ἐκ-
τιμήσῃ ὅμως τοὺς ἀνθρώπους, χρίνει αὐτοὺς
μόνους τοὺς ἀνθρώπους. Χεῖρες τὸ ἄροτρον πρό-
τερον ὁδηγοῦσαι, ωδῆγουν εἰς τὰς ἡμέρας του
τοὺς πραιτωριανοὺς φύλακας· καὶ διὰ νὰ ἐκ-
λεῖῃ τῆς θυγατρός του νυμφίον, ἔρριψε τοὺς
ὁφθαλμούς του εἰς τὸν Πομπηϊανὸν, ὅσις ἀντὶ^τ
εὐγενῶν προγόνων εἶχε μόνον ἀξιότητα· ἢ με-
τὰ τῆς ἀρετῆς, ἐλεγεν, ἐνωσις, δὲν εἶναι ποτὲ
τρόπος, νὰ ἀτιμάσῃ τὸν ἥγεμόνα τοῦ κόσμου.

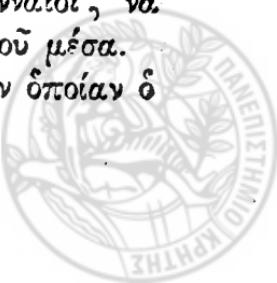
Κατ' ἐκείνην τὴν σιγμὴν περιφέρων ὁ Ἀπολλώνιος
τὰ βλέμματά του εἰς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ τὸ πλήθος,
εἶδε τὸν Περτίνακα· οὗτος ἡτοι περιβόητος διὰ τὰς νί-
κας του πολεμιστής· καὶ ἡ ἀξιότητος του ἐμελλε ποτὲ νὰ τὸν
ἀγαθεύσῃ εἰς τὸν Θρόνον. Εἰσῆλθε τότε εἰς τὴν Ῥώμην
μέρος ἔχων δρατεύματος, καὶ συνοδεύων τοῦ Νέαρχου
τὸ σῶμα. Ἡτον ὀλίγον μακρὰν τοῦ πλήθους, ἔχων τὰς
χεῖρας ἐπὶ τῆς λόγγης του Θεμένας, καὶ διὰ τῶν
νότων ἐπὶ σύλλου σκυθρωπῶς ἐπιτιηρούμενος. Εὐθὺς ὁ Ἀ-
πολλώνιος, πρὸς αὐτὸν κατευθύνων τὸν λόγον,

Σέ, εἶπεν, ω̄ Περτίναξ, ἐπικαλοῦμαι μάρτυρα· διότι ἔχων τὴν γενναιότητα νὰ δύμολογήσῃς, ὅτι ὁ πατέρος σου ὑπῆρξε δοῦλος καὶ ἀπέθανεν ἀπελεύθερος, ἔχεις διὰ τοῦτο καὶ περισσοτέραν εἰς τὸ πρὸς σὲ ήμῶν σέβας δικαιώματα. Τολμῶ νὰ σου ἀναφέρω ἐδῶ δυσυχίαν, ἵτις σὲ τιμᾶ ὅχι ὀλιγάτερον ἢ τὸν ἴδιον αὐτοκράτορα. Ἐκατηγορήθης· ἔθαύμασεν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ σὺ ἐφάνης ἔνοχος. Παρευθὺς ἡ ἀθωότης σου ἔλαμψεν· ὁ δὲ Μάρκος ὑπῆρξεν ἵκανως μέγας διὰ νὰ σου συγχωρήσῃ τὴν πρὸς τὲ ὕδριν του· ὅθεν σὲ ὀνόμασε. Γερουσιαστὴν καὶ ὑπατον· ἀνθρώποι δὲ ἐνάμιλλοί σου, νομίζομενοι ἐτόλμησαν νὰ εἰπῶσιν, ὅτι τῆς ὑπατείας ἢ δόξα ηχρειώθη διὰ τὴν γένωντί σου. «Καὶ » τί! ἔκραξεν ὁ Μάρκος, τῶν Σκιτιώνων ὁ βαθύς μὸς ἀπὸ δύμοιον μὲ αὐτοὺς ηχρειώθη πολεῖ μισήν!»

«Οἵτε οὕτως ὑψονεν ἐνδόξους δημότας δὲν ἥδυνατο ποτὲ νὰ λησμονήσῃ τῆς αὐτοκρατορίας τὴν εὐγένειαν· ἀλλὰ δέλει ω̄ςε νὰ ὑποστρίξῃ αὐτὴ μόνη διὰ τῶν ἴδιων πράξεών της, τῶν βαθμῶν της τὰ ὀνόματα. Πολυτελῆ, τὴν καταφρονεῖ· ἐνάρετον, τὴν τιμᾶ, πεωχὴν, τὴν ὑποδάσαζει· δὲν δέλει μόνον, εἰς πόλιν ἐκ τῆς πολυτελείας διεφθαρμένην, ἀνθρώποι, χρέος ἔχοντες μάλιστα νὰ ἦναι γενναῖοι, νὰ καταβαίνωσιν εἰς αἰσχρὰ πλούτισμοῦ μέσα.

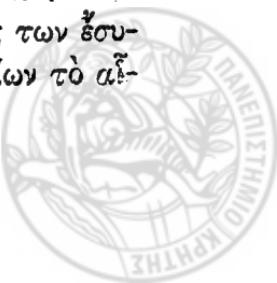
Λαλῶν περὶ τῆς προσασίας, τὴν δόποιαν ὁ

Μάρκος εἰς τους ἐπωφελεῖς ἀνθρώπους παντὸς βαθμοῦ ἔδωκε, δύναμαι ποτὲ νὰ λησμονήσω, ως Ρωμαῖοι, πῶς ἐπροσάτευεν ἡμᾶς τους ἴδιους καὶ ἀπλῶς ὄλους, ὅσοι, ως ἐκεῖνος, ἐκαλλιέργουν τὸ λογικὸν διὰ τῆς μελέτης; Μαρτύριμάι τους ἴδιους Θεοὺς, δτι δὲν μὲ κινεῖ αἰσχροῦ κέρδους ή ἀνάμυησις πρὸς ἐπαινον τοῦ αὐτοκράτορός μου. Εὖν ἔξηκοντα ἥδη ἐτῇ δὲν ἐπεθύμησα ποτὲ τιμᾶς, ἐὰν δὲν ἐπροσπάθησα διὰ πλοῦτον· ἐὰν, παρὰ τοῦ Μάρκου ἀγαπῶμενος, ἐδίκαιωσα διὰ τῆς διαγωγῆς μου τὴν δύναμίν μου· ἐὰν ἐνίστε μέριζόμενος, ἀπεκρίθην πάντοτε εἰς τὸ πρὸς ἐμὲ μῖσος μὲ εὐεργεσίας, καὶ εἰς τὴν διαβολὴν μὲ τὰς πράξεις μου, ἔχω ἵσως ἐκ τούτου δίκαιον νὰ ὀμιλῶ, διὰ ὃ τιδήποτε ὁ μέγας οὗτος ἀνθρωπὸς εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὴν παιδείαν ἐπροξένησεν. Ἀγνοῶ, ἐὰν αὐταὶ εἰς τὸ ἔξης θέλωσιν ἔχει ἔχθρους εἰς τὴν Ρώμην· ἀγνοῶ, ἐὰν η προγραφὴ καὶ η ἔξορία θέλωσι γείνει πάλιν η μερίς μας· ἀλλὰ ποτὲ δὲν θέλουσι πνίξει εἰς ἡμᾶς τῆς φύσεως τὴν κραυγὴν, ἢτις μᾶς λέγει, ὅτι οἱ λαοὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τίναι εύτυχεῖς. Θέλομεν κλαίει διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὰς συμφοράς· καὶ ὅταν εἰς ὅποιον δήποτε τοῦ κόσμου μέρος ὑψωθῇ, ως ὁ Μάρκος, ἥγεμων κηρύττων, ὅτι θέλει νὰ βάλῃ μεθ' εαυτοῦ εἰς τὸν Θρόνον τὴν ἡθικὴν καὶ τῶν γνώσεων τὸ φῶς, ἐκ τοῦ βάθους τῆς ἐρημίας η-

μῶν θέλομεν ὑψώσει ὅλοι ὅμοι τὰς χεῖρας εἰς
τὸν οὐρανὸν, διὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν τοὺς Θεούς:
Ἐπειθύμουν ἐδῶ νὰ ἡτον τρόπος νὰ ἐμψυχώσω
πάλιν τὴν τρέμουσαν φωνήν μου. Διδεὶ ἐκ τοῦ
ὑψούς τοῦ Καπιτωλίου ὁ Μάρκος τὸ σημεῖον.
Οσοι δὲ εἰς ὅλα τῆς αὐτοκρατορίας τὰ μέρη
ἀγαπῶσι καὶ ζητοῦσι τὴν ἀλήθειαν, ὅλοι τρέ-
χουσι πρὸς αὐτόν· καὶ τότε τοὺς ἐνθαρρύνει
καὶ τοὺς ὑπερασπίζεται. Τὸν εἰδετε οἱ ἴδιοι,
καὶ αὐτοκράτωρ ὑπάρχων, νὰ ὑπάγῃ πολλά-
κις εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα διὰ νὰ διδάσκε-
ται· ηθελεν εἰπεῖ τις, διτὶ ἥρχετο νὰ ζητῇ εἰς
τὸ πλῆθος τὴν φεύγουσαν τοὺς βασιλεῖς ἀλή-
θειαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἥμεθα καὶ ἥ-
μεις εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπωφελεῖς· καὶ αὕτη
μόνη ἡ δόξα μᾶς ἡτον ἵκανή· οὗτος ὅμως ὁ
μέγας ἀνθρωπὸς ἥθελησε νὰ προσθέσῃ καὶ τι-
μάς. Οθεν ὑψώσας πολλοὺς ἡμῶν εἰς τοὺς πρώ-
τους τῆς αὐτοκρατορίας βαθμοὺς, ἔκαμε νὰ
ἐγερθῶσιν ἀνδριάντες εἰς αὐτοὺς, πλησίον τῶν
Καπτώνων καὶ Σωκρατῶν. Εὰν οἱ τύραννοί σας,
ὦ Ῥωμαῖοι, ἡδύναντο, ἐκ τῶν ἑαυτῶν ἔξελθόν-
τες τάφων, νὰ φανῶσι πάλιν εἰς τὰ τείχη σας,
πύεον ἥθελον ἐκπλαγῇ βλέποντες εἰς αὐτὴν
τὴν Ῥώμην τὰ ἴδιά των ἀγάλματα ἥκροτη-
ριασμένα, ἡ κατετραμμένα, εἰς δὲ τὸν τόπον
αὐτῶν τοὺς διαδόχους τῶν ἴδιων ἐκείνων ἀν-
θρώπων, τοὺς δόποίους διὸ προσαγῆς των ἔσυ-
φων εἰς τὰ δεσμωτήρια, καὶ τῶν ὑποίων τὸ αἴ-
μα ἔχοντεο ὑπὸ τὰς ἀξένους;

Διατρέχων ὁ Μάρκος τὰς ταξεις ὅλας τῶν πολιτῶν, χαμηλόνει τοὺς ὄφθαλμους καὶ εἰς ἔκεινους, οἵτινες εἶναι τόσον δυσυχεῖς, ὡςε νὰ ἀγνοῶσι τὴν ἀρετήν. Σοφοὶ νόμοι ἐμποδίζουσι τὰς ἀταξίας· ἀλλ’ ὁ πρῶτος νόμος τὸ ἴδιον του ὑπῆρξε παράδειγμα· ἡ αὐτηρότης του ἐξέπληξε τὴν ηδύπειθειαν· καὶ αἱ ἀσθενεῖς ψυχαὶ ἐλαῦον τὴν ἀνδρείαν τῆς ἀρετῆς. αἱ δὲ ὑψηλότεροι τοῦτοι ἔλαθον τὴν ἡθικὴν διὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον. "Οσους δὲν δύναται νὰ διορθώσῃ, τοὺς λυπεῖται, τοὺς δὲν διειδίζει· ἀλλὰ δὲν ἀποφασίζει ποτὲ νὰ τοὺς μισῇ. Αὐτηρὸς δὲν ἔαυτὸν μόνον, εἶχε τὴν ηδεῖαν φιλανθρωπίαν, τὴν τόσον εἰς τὴν ἀδυναμίαν μας ἀναγκαίαν. Οὐτιδανοὶ ἀνθρωποι ἐτόλμησαν νὰ τὸν ἀτιμάσωσι· δὲν κατεδέχθη ὅμως νὰ κάμη τὴν τόσον εὔκολον διαυτὸν ἐκδίκησιν· καὶ ὁ φιλάσσοφος ἐλησμόνησε τὴν εἰς τὸν ἥγεμόνα γενομένην ὕδριν.

"Ο Κόμμαδος ἐδῶ παραξήνθη· εἶδον μεταβολὴν τινα εἰς τὸ πρόσωπόν του, καὶ οἱ ὄφθαλμοί του ἐφλογίσθησαν· Εφάμη τίτε ἔτοιμος νὰ διακόψῃ τὴν σιωπήν· ἀλλ’ ἐξάθη· ὁ δὲ φιλάσσοφος ἐξηκολούθησεν.

"Η ἀγαθότης τῶν ὁ χαρακτὴρ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός· ἐφαίνετο εἰς τοὺς λόγους του καὶ εἰς τὰς πρᾶξεις του· καὶ τὴν ἐζωγραφημένη εἰς ὅλον του τὸ πρόσωπον. Καὶ τί λέγω; αὐτὴ ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας του. Βλέπετε τὸ Καππαλιον, ὃπου, ἢ χείρ του ἀνήγειρεν εἰς αὐτὴν γαάν! Θεε τοῦ

παντός! Εἰς δὲ σχεδὸν τὰ μέρη τοῦ κάσμου,
καὶ λατρεύοντές σε οἱ ἀνθρώποι σὲ ὑβρίζον.
Πανταχοῦ ἡ βύρβαρος δεισιδαιμονία εἶχε τὰ
δυσιαστήρια της, ὅπου πρὸς σὲ ἐπρόσφερε, διὰ
νὰ σὲ καταπραῦνῃ, τοὺς θρήνους καὶ τὰς
κραυγὰς τῶν ἀνθρωπίνων θυμάτων. Ὁ δὲ
Μάρκος σὲ ἐπεκαλεῖτο ως Ὅν ἀγαθοποιόν·
ποιῶντον σὲ ἔξωγράφει εἰς τοὺς ἀνθρώπους,
ὅποιος καὶ σὺ ἔξωγραφημένος ὑπῆρχεις εἰς τὴν
καρδίαν του. Ὁχι, ποτὲ δὲν θέλω λησμονή-
σει τὴν ἡμέραν ἔκεινην, τὴν μεγαλοπρεπῆ
ἔκεινην σιγμὴν, καθ' ἥν δὲ γεμάν, ὁρός αρ-
χιερεὺς, ως καὶ αὐτοκράτωρ τῆς πατρίδος
του, εἰσελθὼν πρώτην φορὰν εἰς τὸν ἀφιερω-
μένον τῇ Ἀγαθότητι ναὸν, σοῦ ἔκαυσε τὸ
πρῶτον θυμίαμα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, μεταξὺ τῶν
κραυγῶν καὶ τῆς καρᾶς τοῦ λαοῦ, ὃς εἰς ἐ-
φαίνετο, διτὶ ἐνόμιζεν αὐτὸν τὸν ἴδιον ως τοῦ
ναοῦ τὴν θεότητα. Τπῆρξεν ἀδύνατον εἰς τοὺς
προγόνους σας, ως Ρωμαῖοι, νὰ καταδικάσωσι
τὸν Μάλλιον καὶ ἔνοχον ὄντα ἐν δσῷ εἶχον πρᾶ-
δόφθαλμῶν τὸ Καπιτώλιον, τὸ δὲ ποιὸν ὁ ὄμιαδό-
ητος οὗτος ἔσωσε πολεμιστής εὔχομαι καὶ ἐγώ
ἡ θέα τοῦ νέου τούτου ναοῦ, εἰς τὸ ἴδιον
Καπιτώλιον, νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς αὐτοκράτο-
ράς σας δσάκις θελήσωσι πρᾶξιν σκληράν, ἢ
τυραννικὴν νὰ πρᾶξωσιν. Ὡ λαοὶ, ὃσοι θέλου-
σι βασιλεύσει ἀς ἐρχωνται νὰ ὄμνυώσιν εἰς
τὸν βωμὸν τοῦτον νὰ ἦναι ως ὁ Μάρκος ἀ-

γαθοί· ἃς συνειδήσωπι νὰ τούχησῶνται, ὡς καὶ αὐτὸς, ὅτι πᾶσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους διδομένη εὐεργεσία, εἶναι ἔργον ὡς πρὸς τὴν θεότητα θρησκευτικόν.

Εἰς τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ τὴν συνάθροισιν ταύτην, ἥτον πλῆθος ζένων καὶ πολιτῶν, ἐξ ὅλων τῆς αὐτοκρατορίας τῶν μερῶν· καὶ ἄλλοι μὲν εἰρίσκοντο πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν Ρώμην, ἄλλοι δὲ ἀκολουθήσαντες ἐκ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τὸ νεκροφόρον ἄρμα, τὸ συνώδευον διὰ τιμῆν. Παρευθὺς δέ τις αὐτῶν (καὶ ἥτον ὁ πρῶτος διοικητὴς πόλεως εἰς τοὺς πρόποδας τῶν "Αλπεων κειμένης) ὑψώσας τὴν φωνὴν,

"Ρήτωρ, εἶπεν, ὡμίλησας μόνον περὶ ὅσων ἀγαθῶν εἰς τοὺς ἴδιώτας ἐπροξένησε· χήρυξε καὶ ὅσα εἰς πόλεις καὶ εἰς διάκλητρα ἔβη ἔκαμεν. Ἐνθυμοῦ τὴν πεῖναν, ἥτις διέφθερεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ἡκούσιμεν ἡμεῖς τὰς κραυγὰς τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων μᾶς, τὰ διοῖα μᾶς ἐζήτουν ἀρτον. Αἱ πεδιάδες ἄκαρποι, αἱ ἀγοραὶ ἔρημοι δὲν μᾶς ἐπρόσφερον οὐδεμίαν καταφυγὴν. Ἐπεκαλέσθημεν τὸν Μάρκον, καὶ ἡ πεῖνα διόλου ἔπαυσε. Τότε πλησιάσας ἦγγισε τὸν τάφον καὶ εἶπε, Προσφέρω εἰς τοῦ Μάρκου τὴν σποδὸν ὅλης τῆς Ἰταλίας τὰς προσφοράς.

"Άλλος τις ἐφάνη, τὸ πρόσωπον ἔχων ὡς ἐκ τοῦ Ἡλίου κεκαυμένον· ὅλοι του οἱ χαρακτῆρες εἶχον δὲν ἦξεύρω τί ὑψηλόφρον· ἡ δὲ κεφαλὴ ὑπὲρ ὅλον ὑφοῦτο τὸ πλῆθος. Ἡτον οὕτος ἐκ τῆς Ἀφροδίτης ὑψώσας δὲ τὴν φωνὴν, εἶπεν.

Ἐγεννήθην εἰς Καρθαγένην· εἶδον μεγάλην πυρκαϊὸν κατεσθίουσαν τοὺς οἴκους καὶ τοὺς ναούς μας. Ἀποφυγόντες τὰς φλόγας ταύτας, καὶ κοιμώμενοι πολλὰς ἡμέρας εἰς τὰ ἐρείπια καὶ εἰς τοὺς σωροὺς τῆς τέφρας, ἐπεκαλέσθημεν τὸν Μάρκον· οὗτος δὲ ἀπέβαλε τὰς δυσυχίας μας, καὶ ἡ Καρθαγένη εὐχαρίστησε τελευταῖον τοὺς Θεοὺς, ὅτι ἦτον Ῥωμαίοι. Πλησιάσας δὲ ἦγγισε τὸν τάφον καὶ εἶπε, Προσφέρω εἰς τὸν Μάρκον τῆς Ἀφρικῆς τὰς προσφοράς.

Τρεῖς τῆς Ἀσίας κάτοικοι προχωρήσαντες ἐνταυθῷ, ἔφερον εἰς θατέραν χεῖρα θυμίαμα, εἰς δὲ τὴν ἑτέραν ἀπὸ ἄγθη σεφάνους· τούτων δέ τις λαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν·

Εἶδομεν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸ φέρον ἥμᾶς ἔδαιφος ὑπὸ τὰ βήματά μας κατακρημνίζομενον· τὰς δὲ τρεῖς πόλεις μας ὑπὸ σεισμοῦ κατεσραμμένας. Ἐκ μέσου δὲ τῶν ἐρειπίων τούτων ἐπεκαλέσθημεν τὸν Μάρκον, καὶ αἱ πόλεις ἥμῶν ἐκ τῶν ἐρειπίων ἀνυψώθησαν. Ἐδαλον ἐπὶ τοῦ τάφου τὸ θυμίαμα καὶ τοὺς σεφάνους λέγοντες, Φέρομεν εἰς τοῦ Μάρκου τὴν σποδὸν τῆς Ἀσίας τὰς προσφοράς.

Ἐφάνη τελευταῖον ἀνθρωπός τις ἀπὸ τοῦ Ἰσρου τὰς ὄχθας, φορῶν τὰ βαρύβαρικὰ ἐνδύματα καὶ φέρων ὁπαλούς εἰς τὰς χεῖρας. Τὸ ἀπὸ ὡτειλὰς γεμάτον πρέσωπό του, ἦτον ἀρρένωπὸν καὶ τεομερόν· ἀλλὰ τὸ ἡμιβάρβαρον ἥθος του ἐφαίνετο πρᾶσον κατ' ἐκείνην τῆς Θλίψεως τὴν ειγμήν· προχωρήσας δὲ εἶπεν,

Ο λοιμὸς, ὁ Ρωμαῖοι, κατέφθειρε τὰ κλί-
ματά μας· ἥθελεν εἰπεῖ τις, ὅτι διέτρεξεν ὅλου
τὸν κόσμον, καὶ ὅτι ἐκ τῶν ὄρίων τῶν Πάρ-
θων ἤλθεν ἔως εἰς ἡμᾶς. Ὁ θάνατος ἤτον εἰς
τὰς καλύβας ἡμῶν, μᾶς ἐδίωκεν ἔως εἰς τὰ
δάση· καὶ δὲν ἦδυνάμεθα πλέον μήτε νὰ θη-
ρεύσωμεν, μήτε νὰ πολεμήσωμεν· δὸλα ἐφε-
ρούτο. Δοκιμάσας καὶ ἐγὼ τὴν φρικτὴν ταύτην
μάστιγα, δὲν ἦδυνάμην μήτε τὰ ὄπλα μου κάν-
να βασάζω· εἰς αὐτὸν τὸν τρομερὸν ὄλεθρον,
ἐπεκαλέσθημεν τὸν Μάρχον· καὶ οὗτος ὑπῆρξεν
ὁ διαιφυλαξας ἡμᾶς Θεός. Πλησιάσας καὶ αὐ-
τὸς, ἔβαλεν ἐπὶ τοῦ τάφου τὸ ρόπαλον, καὶ εἴ-
πε· Προσφέρω εἰς τὴν σποδόν σου τῶν ὑπὸ σου
διαφυλαχθέντων εἶκοσιν ἑμῶν τὴν προσφοράν.

Ακούετε, ὁ Ρωμαῖοι, ἀνέλαβεν ὁ Ἀπολ-
λώνιος, ἡ κηδεμονία του εἰς δὸλα τοῦ κόσμου
τὰ μέρη ἐξηπλόνετο. Εἰς εἶκοσιν ἑτῶν διάση-
μα ἡ γῆ ἐδοκίμασεν δλας αὐτὰς τὰς μάσι-
γας· ἀλλ’ ἡ φύσις ἔδωκε τὸν Μάρχον εἰς αὐ-
τὴν.

Καὶ δικαῖος ὁ μέγας οὗτος ἀνθρωπος ἔλαβεν
ἔχθρους! Πρέπει λοιπὸν, εἶναι ἀπόφασις αἰω-
νία, ἡ ἀρετὴ ποτὲ νὰ μὴ δύναται νὰ ἀφοπλίσῃ
τὸ μῆσος; Οἱ καλύτεροι αὐτοκράτορές σας, ὁ
Ρωμαῖοι, εἶδον τὰ ξίφη ἥκονημένα ἐναντίον
των. Ὁ Ναρβᾶς ἐφάνη εἰς τὸ ἴδιόν του πα-
λάτιον κτυπημένος. Συνώμωσαν ἐναντίον
τοῦ Τίτου· Ἀντωνῖνος καὶ Τραϊανὸς ὑπο-

χρεώμηταν νὰ συγχωρήσωσιν εἰς συνωμότας· καὶ ὁ Μάρκος, ναι ὁ Μάρκος, ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῆς ἴδιας του ζωῆς. Ἐνθυμεῖσθε ἡδη τοῦ Κασσίου τὴν ἐπανάστασιν, τοῦ μανιωδῶς αὐτηροῦ, καὶ ὅρμητικῶς ἐμπαθοῦς, ὃς εἰς ἥθελε ποτὲ μὲν νὰ ἥγαι Κατιλίνας, ποτὲ δὲ Κάτων, ἄχρος εἰς τὰς ἀρετὰς, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἐλαττώματα· καὶ ὁ βάρβαρος ἐπαναστῶν ἐπρόφερε τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος τὰ ὄντα, ὡμίλει περὶ καταχρήσεων, περὶ μεταρρυθμίσεων καὶ περὶ ηθῶν· διότι πάντοτε τὸ κοινὸν συμφέρον ἔχρησίμευσεν ὡς πρόφασις εἰς τὴν κακίαν· καὶ καταδυνατεύοντες τοὺς ἀνθρώπους, ὡμίλουν πάντοτε εἰς αὐτοὺς περὶ εὑδαιμονίας τῆς πατρίδος.

Ἐπειθύμουν νὰ βάλω πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῶν χρονικῶν σας, καθ' ἥν οἱ τύραννοί σας ἀνεκάλυπτον συνωμοσίαν, ἥ θριάμβευον κατά τινος ἐπανασάσεως. Ἐνθυμεῖσθε οἱ ἴδιοι, ἥ προγραφὴ ἦτον δικαίωμα, καὶ τῆς πολιτείας ἥ πρόφασις ἐδικαίονε τὸν διάνατον· οὐδεὶς τῶν πολιτῶν ἦτον ἀθῶς, ἐάν μόνον ἐγίνωσκεν ἔνοχον· τὸ ηδύτερον τῆς φύσεως αἰσθημα ἐνομίζετο ὡς ἔγκλημα· κατεσκόπευον καὶ τὰ ἀπόκρυφα δάκρυα, τὰ δποῖα ἐχύνοντο ἀπὸ φίλου δόφθαλμὸν εἰς τὸ νεκρὸν σῶμα του φίλου του· καὶ ἥ μήτηρ ἐσύρετο εἰς εφαγήν· διότι ἔκλαυσε τοῦ νίοῦ της τὸν δά-

νατον. Πρέπει νὰ ἐνθυμίζωνται ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐπὶ τῆς γῆς αἱ τρομεραὶ αὖται κακίαι, διὰ νὰ μανθάνωσιν οἱ ἡγεμόνες, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐκδικήσεώς των, νὰ τρομάζωσι τὴν ὑπερβολὴν τῆς δυνάμεως των.

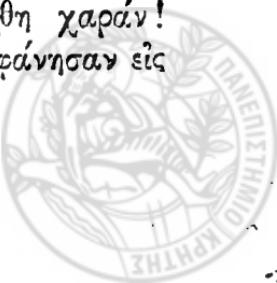
Ίδου καὶ τοῦ Μάρκου ἡ διαγωγή. Φέρουσιν εἰς αὐτὸν τοῦ ἀρπαγος τὴν κεφαλὴν, ὅςις ὑπὸ τῶν ἴδιων ἐφονεύθη συνεργῶν· σρέψῃ τους ὁφθαλμοὺς καὶ διορίζει νὰ ἐνταφιασθῶσι μὲ τιμὴν τὰ ἀξιοδύχρυτα ταῦτα λείψανα. Κύριος τῶν ἐπαναζατῶν, τους συγχωρεῖ καὶ σώζει τὴν ζωὴν ἔκεινων, δοσοὶ ἡθέλησαν νὰ τοῦ ἀρπάσωσι τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἀλλὰ τί λέγω; γίνεται καὶ ὑπερασπισῆς αὐτῶν· ἡ Γερουσία θέλει νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἡγεμόνα της· καὶ αὐτὸς ἐπικαλεῖται τὴν χάριν τῶν ἐχθρῶν του. «Σᾶς ὄρκίζω εἰς τους Θεοὺς, λέγει, νὰ μὴ» χάνετε αἷμα· «ἀς ἐπισρέψωσιν οἱ ἔξοριζοι·» «ἀς δοθῶσιν εἰς τους γυμνωθέντας τὰ κτή·» ματά των, καὶ εἴθε, ἐπρόσθεσε, νὰ ἥδυνά-μην καὶ τους τάφους νὰ ἀνοίξω!» Μὴ θαυμάζετε λοιπὸν, ὡς Ρωμαῖοι, ἀν τοῦ ἴδιου Κασσίου ἡ οἰκογένεια, ἥτις ἀλλοτε ἐπρεπε νὰ προσμένῃ τὴν προγραφὴν, καὶ τὸν θάνατον, ἔλαβε πάλιν ὅλην τὴν λάμψιν τῆς ἀρχαίας εὐτυχίας της. Στρέψατε πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τους ὁφθαλμούς.

Ο λαὸς δραφεὶς, εἶδεν εἰς τὴν θύραν παλατίου γυναικα κατὰ τὸ σχῆμα εὐειδῆ, καὶ τῇς ὁποίας τὸ κάλ-

λος δὲν εἶχεν ἀκόμη ὡς ἐκ τῆς ήλικίας μαρτυθῆ. Ἡτοι πλησίον σοῦς ὀλίγον ὑπέρ τὸ πλῆθος ἴψωμένη, καὶ τὴν κεφαλὴν ἡμισκεπῆ ἔχουσα. Περὶ δὲ αὐτὴν ἔρχινοντο διαφόρους ήλικίας παιδία: ὑπῆρχεν αὐτὴ τοῦ Κασσίου ἡ γυνὴ, καὶ τὰ τέκνα· ἥσσαν δὲ πολλὰ μακρὰν, καὶ δὲν ἤδυναντο νὰ ἀκούωσι τοῦ φίλοσόφου τοὺς λόγους· ἀλλ᾽ ἐθεώρουν τὸ μέγα ἐκεῖνο Φέρμα. Ἡ μήτερ ἐνίστε προσῆλουν ἵλαροὺς εἰς τὰ τέκνα της· ὄφθαλμούς· ἐπαιτά παρευθὺς ἐκτείνουσα πρὸς τὸν τάφον τὰς χιτρὰς, ἐφαίνετο εὐχαριστοῦσα τὸν Μάρκον διότι τὰ διέσωσεν.

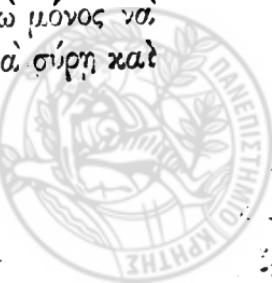
Ίδου ἐίπεν δὲ Ἀπολλώνιος, ὡς Ρώμαιος, τῆς ἐπιεικείας του οἱ μάρτυρες. Ἄφ' οὖ εἰρήνευσεν ὅλα εἰς τὴν Ρώμην, ὑπάγει εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ σερεώσῃ πάλιν τὰς ταραχθείσας ἐπαρχίας· ὑπάγει νὰ δεῖξῃ πανταχοῦ τὸν εὐεργετικὸν ἐκεῖνον καὶ φιλόσοφον ἡγεμόνα, τοῦ ὅποίου ἔνοχοι πόλεις ἐτόλμησαν νὰ ἀρνηθῶσι τὴν αὐτοκρατορίαν. Παρουσιάζουσι πρὸς αὐτὸν τῶν ἐπαναστατῶν τὰ ἔγγραφα, καὶ τὰ καίει χωρὶς καῦν νὰ τὰ ἀναγνώσῃ. Δὲν θέλω, εἶπε, νὰ βιάζωμαι διὰ νὰ μισῶ. Ὄλαι πίπτουσιν εἰς τοὺς πόδας του· συγχωρεῖ τὰς πόλεις καὶ τὰς ἐπαρχίας· τῆς δὲ Ἀγατολῆς οἱ βασιλεῖς ἔρχονται νὰ τοῦ προσφέρωσι προσφοράς· διατηρῶν ἡ ἀποκαθισῶν τὴν εἰρήνην, καύμνει πανταχοῦ νὰ θαυμάζεται ἡ διὰ τὸν θρόνον ἀξία ἐκείνη φιλοσοφία. Μετὰ ὀκτὼ τελευταῖον ἔτη, φανεὶς πάλιν εἰς τοῦ Τιβέρεως τὰς ὄχθας, μὲ ποίαν ἐδέχθη χαράν! Ποτὲ τόσαι ἀρετοὶ ἐνταυτῷ δὲν ἐφάνησαν εἰς

τὴν Ρώμην· ἥνονε τὰς γνώσεις τοῦ Ἀδριανοῦ μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ Τίτου, ἐκυβέρνησεν ὡς ὁ Αὔγουστος, ἐπολέμησεν ὡς ὁ Τραϊανὸς, καὶ ἐσυγχώρησεν ὡς ὁ Ἀντωνῖνος· ὁ λαὸς ἥτον εὐτυχῆς· ἡ Γερουσία δυνατή· οἱ ἴδιοι ἔχθροί του τὸν ἐσέδοντο· ἐπαυσαν οἱ ξένοι πόλεμοι διὰ τῆς νίκης, καὶ οἱ ἐμφύλιοι διὰ τῆς ἐπιεικείας· ἀπὸ τοῦ Ἰσρου ἥως τοῦ Εὐφράτου, ἀπὸ τοῦ Νείλου ἥως τῆς μεγάλης Βρετανίας, οἱ Σάρου-βοι ἐφησύχασαν· ὅλα ἥσαν εἰς γαλήνην· ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία, καὶ ἡ Ἀφρικὴ ἀνεπαύοντα εἰς εἰρήνην· τύτε ἔθριψίμενος τὸ δεύτερον. "Ολῶν τῶν ἑθνῶν οἱ ἀνθρώποι, ὅλων τῶν βασιλέων οἱ πρέστεις ἀνύψουν τὴν τοιαύτην ποιμπήν· τὸ αἷμα τῶν θυμάτων ἔχυνετο εἰς ὅλους τοὺς ναούς· τὸ θυμίαμα ἐκάπνιζεν εἰς ὅλους τοὺς βωμούς· ὁ λαὸς περὶ τὰ ἀγάλματά του μὲ κραυγὰς μεγάλας περιφερόμενος, μὲ ἄνθη τὰ ἐσόλιζεν· ὅλα ἀντήχουν ἀπὸ εὐφημίας· καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μέσῳ τοσαύτης λαμπρότητος, εἰς αὐτὴν τοῦ θριάμβου τὴν πορείαν, ἥσυχος καὶ χωρὶς πολυτελείας, ἔχαιρεν ἐν σιωπῇ τῆς Ρώμης καὶ τῆς αὐτοκρατορίας τὴν εὐτυχίαν· καὶ ἐκ τοῦ ὑψούς τοῦ Καπιτωλίου ἐφαίνετο, ὅτι βίπτει γαλήνην εἰς ὅλον τὸν κόσμον βλέμμα. Τίς ἀπὸ τοῦ, ὡς Ρωμαῖοι, δὲν ηὔχετο τότε, ὃ μέγας οὗτος ἀνθρώπος να ἦναι αὐθάνατος, ἡ τούλαχις, οἱ Θεοὶ νὰ σου χαρίσωσι βαθύτατον γῆρας; Καὶ τί! εἶναι:

τόσον σπάνιαι αἱ ἀγαθοποιαὶ ψυχαὶ, καὶ τὴν
γῆ τὰς ἀπολαμβάνει τόσον ὀλίγον! Τί! αἱ
δυσυχίαι μᾶς περικυκλοῦσι καὶ μᾶς πολωρ-
κοῦσι, καὶ ὅταν ὑψοῦται ἡ γεμών, τοῦ ὅποιου
ἡ μόνη φροντὶς εἶναι νὰ τὰς καθηδύῃ, ὅταν
τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τὴν δυσυχίαν μα-
ρανθὲν, ἐγείρεται καὶ ἀρχίζει νὰ εὐρίσκῃ πά-
λιν τὴν εὐδαιμονίαν, τότε τὸ ὑποβαῖνόν αὐ-
τὸν ὑποσήριγμα ὑποφεύγει, καὶ μὲν μόνον
ἀνθρωπον, ἀφανίζεται ὀλοκλήρου αἰῶνος ἡ εὐ-
τυχία! Μόλις ἔμεινεν ὁ Μάρκος δύο ἔτη ἀκό-
μη μὲν ἡμᾶς· καὶ οἱ ἀδιάλλακτοι τῆς αὐτοκρα-
τορίας ταύτης ἐχθροὶ τὸν ἔκριξαν καὶ τρίτην
φορὰν εἰς τὸ βαθὺς τῆς Γερμανίας. Τύτε καὶ
ἀσθενῆς ὧν ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ
Ἴσρου· ἐν τῷ μέσω δὲ τῶν ἕργων ταύτων τὸν
ἔχασαμεν. Αἱ τελευταῖαι τους σιγμαὶ (καὶ ἐ-
γὼ αὐτόπτης ὧν, δύναμαι νὰ τὸ διηγηθῶ) ὑ-
πῆρξαν σιγμαὶ μεγάλου καὶ σοφοῦ ἀνδρός. Ἡ
ἐπελθοῦσα κατ’ αὐτοῦ ἀσθενεία διόλου δὲν τὸν
ἐτάραξε. Συνειθισμένος πεντήκοντα ἥδη ἔτη
νὰ μελετᾷ τὴν φύσιν, ἔμαθε νὰ γνωρίζῃ τοὺς
νόμους αὐτῆς καὶ νὰ ὑποτάσσεται. Ἐνθυμοῦ-
μαι, ὅτι μοῦ ἔλεγε ποτέ. »Ολα μεταβάλλον-
ται, Ἀπολλώνιε, περὶ ἐμέ· ὁ σημερινὸς κό-
»σμος δὲν εἶναι πλέον ὁ χθεσινός· ὁ δὲ αὔρια-
»νὸς δὲν θέλει εῖσθαι ὁ αὐτός. Μεταξὺ τοσού-
»των κινήσεων, εἶναι δυνατὸν, ἐγὼ μόνος νὰ
»μένω ἀκίνητος· Πρόέπει ὡσαύτως νὰ σύρῃ καὶ

» ἐμὲ ὁ τοιοῦτος χείμαρρος. Ὄλα μὲ λέγουσιν,
 » δτὶ θέλω παύσει νὰ ὕ. Τὸ ὑπ' ἐμοῦ πατού-
 » μενον ἔδαφος κατεπατήθη ὠσαύτως ὑπὸ μυ-
 » ριαδῶν ἀνθρώπων, οἵτινες πλέον δὲν φαίνον-
 » ται. Τῶν αὐτοκρατοριῶν τὰ χροικά, τῶν
 » πόλεων τὰ ἐρείπια, αἱ λάρυγκες, τὰ ἀγάλ-
 » ματα, τί σῆλο εἶναι ὅλα αὗτὰ, εἴμιτὴ εἰκό-
 » νες, τῶν μὴ φαινομένων πλέον; Ὁ Ἡλιος,
 » τὸν ὅποιον βλέπεις, λάμπει μόνον ἐπὶ τῶν τά-
 » φων. . . . » Καὶ οὕτως ὁ φιλόσοφος αὐτὸς ἡ-
 γειμῶν προεγύμναζε καὶ ἐθάρρυνε τὴν ψυχὴν
 του. Ὁταν λοιπὸν ἡ τελευταία ἐπλησίασε σιγ-
 μὴ, δὲν ἐθεύμασε διόλου. Ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀνυ-
 φούμην διὰ τῶν λόγων του. Ὁ μέγας ἀνθρω-
 πος, ὁ Ρωμαῖοι, ἀποθνήσκων ἔχει, δὲν ηὔξεύρω-
 τὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ σεβάσμιον· φαίνεται, ὅ-
 τι δοσον ἀποσπᾶται ἐκ τῆς γῆς, λαμβάνει τι
 τῆς θείας ἐκείνης καὶ ἀγνώσου φύσεως, τὴν
 δποίαν ὑπάγει νὰ φθάσῃ· ἥγιες ον μὲ σέβας τὰς
 νεκρουμένας χεῖρας του, καὶ ἡ κλίνη, ὃπου
 περιέμενε τὸν θάνατον, ἐφαίνετο εἰς ἐμὲ ὡς
 ἄγιαςήριον. Ὁ σρατὸς ὅμως ἦτον τεθλιψμέ-
 νος· ὁ σρατιώτης ἐσέναζεν ὑπὸ τὴν σκηνὴν
 του· ἡ ὥδια φύσις ἐφαίνετο εἰς θλίψιν· τῆς
 Γερμανίας ὁ οὐρανὸς ἦτον τότε πλέον σκοτει-
 νός. Οἱ ἄνεμοι ἐκίνουν τὰς κορυφὰς τῶν δά-
 σεων, τὰ ὅποια περιεκύκλουν τὸ σρατόπεδον·
 καὶ τὰ θλιβερὰ ταῦτα ἀντικείμενα ἐφαίνον-
 το, ὅτι ηὔξανον ἀκόμη τὴν λύπην μας. Ἡθέ-
 λον

λῆσεν ὄλιγον νὰ μείνη μόνος, εἴτε διὰ νὰ διέλθῃ ἡμέρας οὐδέποτε τοῦ ὑψίσου Ὅντος τὴν παρελθοῦσαν ζωὴν του, εἴτε διὰ νὰ μελετήσῃ τι ἀκόμη πρὶν ἀποθάνῃ. Τελευταῖον ἔχαμε νὰ προσκληθῶμεν. Ὅλοι τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς οἱ φίλοι, καὶ τοῦ στρατεύματος οἱ ἀρχῆγοι ἦλθον νὰ ταχθῶσι περὶ αὐτόν. Ἡτον ὥχρος οἱ ὁρθαλμοί του σχεδὸν ἐσύνσημένοι· καὶ τοῦ χείλη του ἡμίπαγωμένα. Ὅλοι ἐπαρατηρήσαμεν ἵλαρὺν ἀνησυχίαν εἰς τὸ πρόσωπόν του. Εφίνη, ὅτι ἀναζωοῦται διὰ σὲ, ὡς ἡγεμόν· η δὲ νεκρουμένη χείρ του ἐπαρουσιάσθη εἰς δλους ἐκείνους τοὺς Γηραιοὺς, οἵτινες ὑπηρέτησαν ὑπὸ αὐτὸν· ἐσύντησεν εἰς αὐτοὺς τὴν νεότητά σου λέγων, Χρησιμεύσατε ἀντὶ πατρὸς εἰς αὐτόν· ω, χρησιμεύσατε ἀντὶ πατρός. Τότε σὲ ἔδωκε τοιαύτας συμβουλσὶς, ὅποιας ὁ Μάρκος ἀποθνήσκων, νὰ δώσῃ πρὸς τὸν νίον του ἔμελε· καὶ μετ' ὄλιγον η Ῥώμη καὶ ὁ κόσμος δλος τὸν ἔχασαν.

Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους δλος ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς ἔμεινε σκυθρωπὸς καὶ ἀκίνητος. Ὁ Ἀπολλώνιος ἐσιώπησε· τὰ δάκρυα του ἔτρεξαν. Ἐπεισεν εἰς τοῦ Μάρκου τὸ σῶμα, τὸ ἐσφιγμένο πολὺν χρόνον εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ ἐγερθεὶς, εἶπε παρευθύνεις.

Ἄλλος διεις τὸν μέγαν τοῦτον διαδέχεται μὲνδρα, υἱὲ τοῦ Μάρκου, ως υἱέ μου, συγχώρησον τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς γηραιὸν, διεις σὲ εἰδὲ γεννώμενον, καὶ σὲ ἔβασασε νήπιον εἰς τὰς

ἀγκάλας του· πρόσεχε εἰς τὸ βάρος, τὸ δποῖον οἱ Θεοὶ σὲ ἐπεφόρτισαν· πρόσεχε εἰς τοῦ ἥγεμόνος τὰ καθήκοντα, καὶ εἰς τῶν ὑπηκόων τὰ δικαιώματα. Διωρισμένος νὺν βασιλεύς, πρέπει νὰ ἥσαι ἡ ὁ δικαιότερος, ἡ ὁ πλέον ἔνοχος τῶν ἀνθρώπων· τοῦ Μάρκου ὁ υἱὸς μέλλει ἀκόμη νὰ ἔχλεξῃ; Θέλουσιν εἰπεῖ μετ' ὄλιγον, ὅτι εἶσαι παντοδύναμος· θέλουσι σὲ ἀπατήσει ὅμως· διότι τὰ ὅρια τῆς ἔξουσίας σου περιορίζονται ἀπὸ τὸν νόμον. Θέλουσιν εἰπεῖ ἀκόμη, ὅτι εἶσαι μέγας, ὅτι λατρεύεσαι ἀπὸ τοὺς λαούς σου. Ἀκούσον· ὅταν ὁ Νέφων ἐφαρμάκευσε τὸν ἀδελφόν του, εἶπον εἰς αὐτὸν, ὅτι ἔσωσε τὴν Ρώμην· ὅταν ἔκαμψε νὰ πνίξωσι τὴν γυναῖκα του, ἐπήκεσαν ἐμπροσθέν του τὴν δικαιοσύνην του· ὅταν ἐδολοφόνησε τὴν μητέρα του, ἤσπάσθησαν τὴν μητροκτόνην χεῖρα του, καὶ ἔτρεξαν εἰς τοὺς ναοὺς νὰ εὐχαριστήσωσι τοὺς Θεούς. Μὴ θαυμάζῃς δὲ καὶ διὰ τὸ πρὸς σὲ προσφερόμενον σέβας. Ἐὰν δὲν ἔχῃς ἀρετὰς, θέλουσι σοῦ προσφέρει προσφοράς· πλὴν θέλουσι σὲ μισεῖ. Πίσευσόν μοι, δὲν ἀπατᾶ τις ποτὲ τοὺς λαούς· ἡ δικαιοσύνη ὑδρισθεῖσα, γρηγορεῖ εἰς ὅλων τὰς ἀρδίας. Κύριος ὧν τοῦ κόσμου, δύνασαι νὰ μὲ διορίσῃς νὰ ἀποθάνω, ὅχι ὅμως καὶ νὰ σὲ τιμῶ. Συγχώρησόν μοι, ὡς υἱὸς τοῦ Μάρκου· σοῦ δομιλῶ εἰς τὸ ὄνομα τῶν Θεῶν· εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἐμπιτευθέντος εἰς σὲ κόσμου, σοῦ δομιλῶ διὰ

τὴν εὐτυχίαν καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἐδικήν σου. "Οχι, δὲν θέλεις εἶσθαι ἀναίσθητος εἰς τόσον καθαρὰν δόξαν. Προσεγγίζω εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς μου· καὶ μετ' ὀλίγον υπάγω νὰ φθάσω τὸν πατέρα σου. Ἐὰν μέλλῃς νὰ ησαι δίκαιος, εἴθε νὰ ζήσω ίκανὸν ἀκόμη χρόνου, διὰ νὰ θεωρήσω τὰς ἀρετὰς σου! Ἐὰν δύμας ἔμελλες ποτέ.....

Παρευθὺς ὁ Κόμμαδος πολεμιζοῦ φορῶν ἔνδυμα, ἐκνησε τρομερῶς τὴν λόργχην του· ὅλος οἱ Ῥωμαῖοι ὥχριασαν. Ο δὲ Ἀπολλώνιος κτυπηθεὶς ἀπὸ τὰ φοβερίζοντα τὴν Ῥώμην κακά, δὲν ἔδυνήθη νὰ τελειώσῃ τὸν λόγον του. Ο σεβάσμιος οὗτος Γηραιὸς ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν του· Ή δὲ ἔως τότε ἐμποδισθεῖσα ἐπιτάφιος πομπὴ, ἔλαβε πάλιν τὴν πορείαν της. Ο λαὸς ἡκολούθεις τεθλιμένος καὶ μὲ βαθεῖαν σιωπήν. "Εμαθεν ἦδη, ὅτι ὁ Μάρκος ἡτοι διόλου εἰς τὸν τάφον.

ΤΕΛΟΣ.

¶ 69 ¶
ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

- Σελ., Σίχος, Ἐντὶ Γράφε.
 3, 22, Ἀνδριανοῦ Ἀνδριανοῦ
 7, 13, οἱ ἴδιοι δὲν ἔλεγον οἱ ἴδιοι δὲν ἔλεγον
 10, 16, κλαίεται κλαίετε
 11, 13, πτωχεῖα πτωχεία
 14, 23, ἡρώτησα ἐμαυτόν; ἡρώτησα ἐμαυτόν.
 16, 2, θρησκευτικὴν τινὰ θρησκευτικήν τινα
 3, ὡς πράγμα ὡς πρᾶγμα
 9, ὄννα ὄντα
 18, 30, δάκρυον τὸ δποῖον δάκρυον, τὸ δποῖον
 20, 13, Μὴ λέγε τί Μὴ λέγε τι
 21, 29, παρέλαβαλον παρέβαλον
 11, 26, θέλουσι θέλωσι
 23, 28, σωρόν σορόν
 24, 16, Ἀντωνίου Ἀντωνίου
 31, 23, αἱ ἥδοναι σου ἥδοναι σου
 38, 17, οἴμοι οἴμοι
 41, 10, πλατεῖαν πλατεῖαν
 41, 20, σίτος σῖτος
 44, 3, ὅλον ὅλων.
 46, 28, καθηκότων καθηκόντων
 49, 27, Στοχαμός τις Στοχασμός τις

Τὰ δὲ λοιπὰ, παρακαλῶ νὰ διορθώσῃ ὁ
εὑμεγῆς ἀναγνώσης.